

REDACTIA
Deak Ferencz-utca nrul 20

ABONAMENTUL
Pe un an .. 20 cor.
Pe jumătate an .. 10 "
Pe 1 lună .. 2 "

Nrili de Duminică pe an 4
coroane.

Pentru România și America
10 coroane.

Pentru România și străinătate
nrerii de zi pe an 40 franci.

TRIBUNA

ADMINISTRAȚIA
Deak Ferencz-utca nrul 20.

INSERTIUNILE
de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 bani
de fiecare publicație.

Manuscripte nu se
inapoiază.

Telefon oraș și comitat 502

Anul X.

NUMĂR DE DUMINECĂ

Nr. 27.

Vorbirea deputatului dr. Vaida

rostită în ședința dela 9 Iunie a Dietei.

Onorată Cameră! Aș dori să reflectez numai în câteva cuvinte stimatului domn deputat care a vorbit înaintea mea. În ce privește aceea parte a vorbirii sale, în care pe noi, partidul național, ni-a înjurat, așa zicând, nu vorbesc. Numai că mi-ar fi plăcut ca dl deputat să fi adus mai multe argumente și să nu ne fi certat în acel limbaj ordinar cu care suntem obișnuiți dela adunările de 15 Martie.

Cât privește partea a doua a vorbirii sale, cele mai multe enunțări le subscriem bucuroși și noi, pentru că de fapt părerea lui privitoare la proiectul de răspuns al majorității și la situația precară actuală a Ungurilor se potrivesc cu părerile noastre.

Ținta vorbirii mele ar fi că mi-ar plăcea să vă pot convinge despre dreptatea noastră și mi-ar plăcea (S'auzim!) să vă îndemn a vă ocupa ceva mai intensiv, ceva mai serios cu chestia națională. Pentru că impresia mea este, cel puțin în urma vorbirilor de până acum, că D-Voastră tratați prea superficial (cu ușurință) această chestie foarte serioasă, o tratați ca și când ați scrie articole în te miri ce fițuică din provincie, iar nu cum ar fi demn de această chestie regnicolară. Dacă D.V. nu veți studia această chestie, atunci D-Voastră în judecarea acestei chestii vă veți conduce tot de asemeni credințe greșite și de învățături greșite de prin foi. În cele din urmă, dacă vrem să știm orice în lumea asta, nu se poate ajunge prin citiri superficiale, ci trebuie să facem obiect de studiu din toate, cu atât mai mult chestia mare, cum este chestia națională.

Mi-a părut foarte straniu că D-Voastră n'ați vrut să ne recunoașteți ca partid. Ca deputați, asta-i cea mai mare plânsoare a noastră. Cea mai mare, din cauză că dacă suntem odată aici, dacă odată înșirăm gravaminele noastre, dacă suntem încredințați poporului, atunci ne este dat dreptul, ca deputați, ca ori pe ce teme să ne organizăm în partid.

Dacă noi în Dieta asta nu ne-am organiza pe baze naționale, care temei este și legal, — doar' de aceea este în țara asta lege de naționalități, — și dacă n'ar fi naționalități în țara asta, cece D-Voastră numai pe hârtie tăgăduiți, deoarece faptele dovedesc că sunt naționalități aici, ba încă sunt în majoritate față de rassa maghiară... (Zgomot mare).

Somogyi Aladár: Să nu spui decât adevărul!

Vaida: ... statistica oficioasă așa spune. Zic dar' și atunci am avea drept să ne constituim ca partid național dacă n'ar fi aici milioane suflete de naționalități, ci numai rămășițe de popoare. Ba, onorată Dietă, după obiceiul parlamentar, în vigoare în lumea întreagă, am avea drept să ne organizăm în partid și pe baze anarchiste, dar' mi-te pe temei național?!

Cu atât mai ciudat a fost, on. Dietă, când s'a sculat primul ministru al țării și a declarat înaintea Dietei, că el de aceea nu recunoaște partidul nostru, pentru că nu ne cunoaște programul. E foarte dureros că primul ministru al Ungariei nu cunoaște programul naționalităților, cece dovedește că zău, dl ministru nu s'a prea ocupat de chestia asta nici când era în partidul liberal, căci dacă s'ar fi ocupat, ar fi putut să ia știre despre programul nostru. Li recomand să fie atât de bun și să însărcineze pe dl ministru Apponyi Albert, că

acum, când se va duce la Londra, la conferința interparlamentară, de probă să întrebe pe reprezentanții Spaniei, Chilei ori Japoniei, cari vor lua parte la conferință, ori pe bărbații politici internaționali (din lumea mare) zic, să întrebe: oare, dragă Doamne, care și este programul partidului național? (Mari ovațiuni pe băncile naționalităților). Și aș îndrăzni să pun rămășag pe orice, pe ce voți D-Voastră, că nu va fi la aceea conferință vre-un deputat ori politician din Asia, Africa, America ori Australia, cu atât mai puțin european, care să nu cunoască programul nostru. După cum noi cunoaștem programul și stăruințele popoarelor celor mai mici, astfel cunosc și acelea programul nostru. Așa se vede dar', că toată lumea cunoaște programul nostru, numai ministri nostri nu!

Hodja: Politică de ștruț!

Vaida: Se înțelege că e mai ușor ca în calitate de ministru să aluneci peste chestie și să zici că nu cunoști programul, de cât să recunoști adevărul și să îndrăznești a pași împotriva curentului curent șovinist și să stai pe partea noastră.

Ei bine, onor. Dietă, programele noastre sunt de mult. În ce privește programul român, l'a formulat atât de frumos un poet ardelean, și dacă D-Voastră nu cunoașteți programul nostru, dovediți că nu cunoașteți nici literatura noastră, nici lucrurile noastre culturale, pentru că astfel a-ți cunoaște versurile marelui și iubitului nostru poet Octavian Goga, ale cărui mai multe poezii sunt traduse și în ungurește. Iată ce zice el:

- Avem un vis neimplinit
- Copil al suferinții,
- De dorul lui ne-au răposat
- Și moșii și părinții.

(Strigăte: Ungurește!) Acesta este, on. Dietă, programul Românilor. Dorul după libertate, eluptatea egalei îndreptări în țara asta, iată programul nostru.

Stăruințele noastre naționale sunt de p'o vreme cu cele ungurești, ba chiar mai vechi (protestări). Văd că D-Voastră nu știți asta. Deja în veacul XVIII marele nostru episcop avea pretenziuni politice de caracter național.

Cum s'a născut chestia naționalităților în Ungaria și cum în Ardeal? S'a născut așa, că în Ardeal feudalismul maghiar a asuprit pe Români.

Somogyi: Asta iar nu-i adevărat!

Prezidentul: Indrum la ordine pe dl deputat Somogyi.

Aurel Vlad: Doar și Vaida e nobil ungar!

O voce: Ungur renegat.

Vaida: O să dovedesc că nu. Atunci în Ardeal s'au adus legi de cari azi li-e rușine tuturor din Camera asta. P'atunci nu li-a fost rușine, așa erau vremurile. În Aprobate și Compilate era că preoții valahi să nu afurisească.

Atunci nu aflau alt cuvânt pentru aceasta. Se temeau de blăstămii preoților români. Asta se cam aseamăna cu ceea-ce faceți D-Voastră acum prin continue întreruperi că preoții români agită. Preoții nostri întotdeauna au fost Români conștiinți, dar tot așa de puțin era trebuință în trecut să resvrătească poporul cât este acum: pentru că de asta în trecut s'a îngrijit sistemul vechiu, după-cum se îngrijește acum cel nou.

Dimpotrivă, preoții nostri trebuie să potolească pe cei agitați de răutatea cetei slujbașilor. Poporul nu știe însă face deosebirea pe care o facem noi. Noi știm că lupta noastră se poartă nu în contra nației maghiare. Cu mine au votat, spre pildă, și Unguri. Lupta noastră se duce împotriva sistemului de stăpânire de clasă și în contra sistemului oligarhic maghiar.

Pe vremea aceea pe copiii nostri (români) nu i-au lăsat să umble la școală, pentru că e lucru îndeobște cunoscut, că e mai ușor să domnești peste un popor ce zace în prostie. Aceiași țință o urmărește și stăpânirea d'acum, când silește pe copiii nostri să învețe ungurește (Strigăte: Limba ungurească nu prostește!) Dacă 17 ore pe săptămână silim copiii cu învățatura limbii ungurești, asta da, are de urmare prostirea copiilor. Copiii aceștia poate că învață d'a rostul ceva, de pildă: „Husar voiu fi, husar maghiar”, dar îndată ce iese din școală, uită tot.

Farkasházy: Să umble numai la școală, asta-i lucru de căpetenie.

Vaida: Nu se poate să-l înveți în atâtea ore ca să nu uite ungurește. Poftiți numai și vă dați seamă de împrejurări. Acolo unde sunt 80—90, ba chiar 98 la sută Români, nu mai are prilej a se folosi de limba maghiară, o uită deci. Ce a folosit atunci întreaga învățare? Nimic. Rămâne și mai departe prost, în loc să-și fi înmulțit cunoștințele; când iese din școală, știe ceva îndruga ungurește, dar în câți-va ani uită tot. Asta-i starea lucrurilor, acesta e sistemul de prostire.

Cine-va m'a întrerupt în chestia limbii maghiare. Nu vreau să vorbesc mai pe larg asupra acestui lucru. Cu prilegiul discuțiunii la buget o să putem dovedi că și dacă am contribui chiar noi, nici atunci statul nu ar putea maghiariza prin școli așa cum credeți D-Voastră în urma citirii articolelor de prin foi.

Onor. Dietă! Legea de naționalități este fătul Aprobatorilor și Tripartitum-ului. Aprobatele au fost mama, și Corpus juris tatăl. Și seamănă legea de naționalități părinților săi. Într'adevăr, este de mirare cum D-Voastră n'ați dat de loc înainte, n'ați lucrat nimic în cei 38 ani în cari atâtea s'ar fi putut face.

Și azi dăm de lucruri ca la 1848. O să vă amintesc una din ciudățeni. S'a întâmplat în vara trecută că în foi a început să se svonească despre o răscoală a Valahilor. Știrea asta a băgat groază în familiile domnilor de pe sate, ba pe slujbași și pe vicișpan și pe fișpanii din diferitele comitate i-au rugat să trimită iute jandarmi pentru apărarea celor ce stau între Valahi ca apărători ai ideii de stat. Familiile maghiare speriate au fugit în orașele ardelene. De ce? Pentru că asta nu e decât boala veche, pe care am putea-o numi «morbus specificus transilvanicus chronicus». Slujbașii aceștia, onor. Cameră, cari susțin așa zisa ideie de stat în părțile expuse, aceștia sunt agitatorii vestiți în părțile locuite de naționalități. Este însă caracteristic că la noi, în Ardeal, precum și printre Slovaci și peste tot, unde locuiesc naționalități, cum se manifestă era nouă. Omul s'ar aștepta întocmai ca în alte state, când cade un partid care a fost atât de puternic ca cel liberal, și vine altul în locul lui, puternic cum e al coaliției, să se schimbe și slujbașii.

Farkasházy: O să se întâmple, sperăm.

Vaida: Dar, onor. Dietă, — îmi pare rău că n'am avut vreme să întocmesc o arătare statistică în chestia asta, dar veți ști D-Voastră, că pe degete se pot număra fișpanii numiți sub noul guvern.

Olay: Ați venit 24 aici. Nainte erați 4.

Vaida: Dar și aceștia (24) sunt tot din aluatul celor vechi!

Cât privește pe Trepovii mărunți, solgăbirae și notari, aceștia toți sunt cei vechi și în toată afacerea mai caracteristică este (mișcare. Sauzim!) că acum, se înțelege, până și cel mai kristofist își bate pieptul că el ce kossuthist mare e. Cu un cuvânt s'au schimbat la față foarte iute și noul sistem însemnează doar atâtă că sub firma nouă, vechile precupețe (pilărițe, cofărițe) desfac același șovinism.

(După ce arată cum deputaților români li se strigă «trădători de țară», «Valahi», «limba străină» etc., citează din Széchényi, care avea respect și pentru limba naționalităților urmează:)

Vedeți, așa a vorbit Széchényi. Și zău, dacă generația trecută și cea de acum ar fi ascultat de Széchényi, azi ar fi alte împrejurări în țara asta și noi, naționalitățile nu ar trebui să răbdăm atâtă.

Așa cred, că nu trebuie doar să dovedesc înaintea Dietei, ce utopie ar fi să voiți a maghiariza partea mai mare a țării.

Sümeği Vilmos: Partea mai mare și așa e maghiară.

Vaida: Căci dacă într-o mie de ani nu s'a ajuns pe cale firească, cum s'ar putea acum cu sila? Multe de toate se pot, dar ca cine-va să stărpească cu săla din mine credința, convingerile și simțirea națională, asta nu se poate.

Somogyi Aladár: Nici nu vrea nimeni!

Vaida: Acum însă o ziceți toți, că numai Bánffy vrea asta. Vă genează lucrul acesta. De aceea în fața străinătății îl și tăgăduiți.

Dar mai are Bánffy un cal de bătaie. L'a folosit mai ales față de D-Voastră, care i-ați făcut opoziție și l-ați trântit. Suna și Vienei. Zicea că este un interes mare al Vienei, al dinastiei, ca țara să se maghiarizeze.

Okolicsányi: Așa și e!

Vaida: Asta ar fi frumos, de cât este un glas de Sirenă. Se înțelege, că ar fi comod pentru dinastie dacă din Boemia până în Adria toată suflarea ar fi maghiară. Asta ar fi cea mare fericire pentru dinastie. Atunci n'ar fi în așa situație de Zwickmühl, că trebuie să-i folosească pe unii contra altora... Atunci și Ungurilor li-ar merge mai bine, dinastia s'ar contopi cu ei, și ar fi cel puțin o dinastie ca în mica Românie. De altă parte situația dinastiei ar fi ușoară că n'ar trebui să-și bată capul cu atâtea popoare. Dar, on. Dietă, deoarece această e o idee fiesă, un vis, interesul acesta dinastic stă pe șubred temei. Interesul dinastiei e cu totul altul.

Onor. Cameră! Dacă rasa maghiară avea putere de asimilare, în decurs de o mie de ani n'ar fi asimilat altceva decât intelectualii națiunii noastre. Cât de puțină putere de asimilare are, dovedește faptul că nici pe Ovrei nu i-a putut asimila. (Sgomot, exclamări în stânga: Aceia nu-s naționalitate!) E natural că n'o poate asimila, căci se poate, că poporul maghiar, ca rasă are asemenea însușiri de rasă, dar în D-Voastră, în deputații clasei privilegiate, nu există puterea de asimilare. Căci D-Voastră, când cineva ar începe să se simtă bine, ca Ungur nou, când Jidanul ar zice că s'a făcut Ungur adevărat, și când Sârbul, Românul, Slovacul ar zice că: ce bine mă simt în această societate, atunci D-Voastră îi puneți îndată sub nas, că e Jidan puturos, Sârb puturos, Valach puturos. (Ilaritate).

Așa nu se poate face politică de asimilare. Poate dacă se vor elibera milioanele de popoare dintre unguri, atunci poate a-ți putea exercita asimilare.

Sunt cazuri excepționale, le cunosc și eu, nu trebuie să mi-le spună nimeni, că d. e. aici e dl prim-ministru, care e șvab, de origine germană; dar e maghiarizat.

Somogyi: Iar DTa ești de origine maghiar, dar ești romanizat!

Vaida: Se întâmplă că pe cale de asimilare naturală se contopesc și persoane geniale ca dl prim-ministru *Wekerle*. Dar cum e această asimilație, Onor. Cameră? Aceasta e o operă numai pe jumătate, și acesta e extremul pe care-l poate ajunge unguirea. Căci e posibil că pe dl prim-ministru *Wekerle* l'a asimilat ca limbă și sentiment, dar trag la îndoială, că n'ar vorbi două limbi, și cred că știe foarte bine nemțește.

O voce (la mijloc): Numai cu două fețe să nu fie!

Vaida: Ca ministru prezident trebuie să fie așa! (Ilaritate pe băncile naționalităților). Dar ce a-ți ajuns cu o asemenea personalitate? Acea că l'ați asimilat dar nu l'ați asorbeat. Priviți-l numai, poartă în sine întreg tipul antropologic și calitățile rasei germane. E cu totul altceva asorbearea ca asimilarea. Dacă pe noi ne asimilați și nu ne asorbiți, creați în acest parlament o situație ca în Irlanda și aceasta ar fi cel mai mare succes ce l'ați putea ajunge. Acolo sunt irlandezii și velsii. Au trecut peste aceste popoare veacuri slabe și de mare însemnătate și s'au asimilat dar nu s'au asorbeat.

Acestea sunt exemplele cele mai eclatante, ce putere are instinctul național. Ace sta nu pere nici odată, trăiește mai departe inconștient în suflet, ce se readește odată la conștiință, apoi își face drum, căci instinctul național e mai puternic ca instinctul de viață. Fiecare individ simte în inima lui, că dacă își părăsește existența națională, știrbește marele corp național, ceea ce o pagubă mai mare, ca dacă s'ar nimici existența lui individuală fiziologică. (Așa e! pe băncile naționalităților). Și dacă acest suflet pătrunde inimile milioanele, dacă acest instinct se deșteaptă la conștiință, nu există putere pe lume, care ar putea-o înfrânge și învinge. (Aprobări vii pe băncile naționalităților).

On. Cameră! Noi avem măiestrii mai esceleți pe terenul șovinismului național — căci noi suntem șoviniști naționali — aceștia sunt Ungurii.

Unde pe suprafața pământului s'ar putea găsi măiestrii buni în șovinism ca Ungurii?

O voce în stânga: Nemții!

Vaida: Aceia asimilează prin puterea culturală. Dau însă copilul la școală. A doua zi, dacă acel învățător observă, că e copilul meu — care, ca toți copiii, face și el ștregării, când îl trage pentru aceasta de urechi sau de păr, îi zice: *Nikoláj*, așa dară începe să-i zică în bațjocură *Nicolaie*, începe să-i zică valah, să-l desprețuiască...

Éber: Nici nu se cuvine! Într'adevăr, e foarte necuvincios!

Vaida... și în acel copil deșteaptă niște sentimente, pe cari le caracterizează așa de bine marele Széchenyi István — și acestea îi rămân în inimă până la moarte!

Se poate, că eu ca un politician serios (ilaritate) nu-i dau importanță. Nu reflectez ca d-voastră să recunoașteți acest fapt, eu îmi dau seamă numai de propria mea conștiință. Privind lucrul ca un politician serios, nu există în inima mea scârbă sau ură față de nici o naționalitate și e natural, să recunosc că noi avem nevoie de înțelegere. Dar dacă mă întâlnesc cu vr'un unguir cu care întru în discuție și ne înțelegem reciproc, adoarme în inima mea amintirea trecutului, acea amintire a copilăriei, atunci vine un altul, și aud numai cum șoptește: valah; la acestea mi-se readește sentimentul vechiu.

Așa creșteți d-voastră tineretul nostru, așa faceți d-voastră șoviniști din români, slovaci, nemți și sârbi. Școala d-voastră, învățătorii d-voastră sunt agitatori, și ce aceștia n'au terminat, continuă școala mai înaltă, universitatea, vine apoi viața, unde omul vede și simte la fiecare pas, că deoarece e naționalitate, trebuie să-și înăbușe și sentimentele cele mai îndreptățite, căci e prea slab ca să și le poată lua cu puterea, deși legea îi dă dreptul la aceasta.

Nagy: Nu-i așa.

Vaida: Acolo sunt Sașii. Li vedem în toate partidele guvernamentale. (Ilaritate) Intre ei sunt

foarte puțini șoviniști naționali. De ce? Fiind ei sunt într'o situație așa de privilegiată, își pot face educația în gimnaziile proprii, apoi se du pro forma la universitatea ungurească, sau se du în Germania să importe cultură europeană. Acești din urmă n'au ocazie pentru asemenea contact nici nu pot experimența șovinismul unguresc — așa aceste școli nici nu fac din ei șoviniști ca di români. Nu fiindcă n'ar fi șoviniști, căci și între ei sunt de aceștia, dar ei sunt cei cari au fost în gimnaziile ungurești sau au terminat școli ungurești.

Avem și noi Români un gimnasiu, pe care a-ți voi să-l luați dela noi, cum ați luat dela Slovaci. Luați-l, dacă puteți, dacă aveți putere pentru aceasta, dacă e posibil, dar să nu credeți că prin aceasta faceți un mare rău, căci prin aceasta va crește tot mai mult șovinismul românesc. Șoviniștii slabi, on. cameră, ies din gimnaziile românești. Aceștia sunt numai șoviniști teoretici. Ei relele pe cari le-am înșirat aici, le cunosc numai din auzite, și zic că poate nici nu stau lucrurile chiar așa, vorbiți poate așa fiindcă a-ți avut neplăceri cu vre-un profesor unguir, sau v'ați certat cu vr'un copil într'o provincie ungurească. Ei nu cunosc pe unguri decât numai din svon, și de aceea vor rămânea pentru vecie numai politicieni români domoli, șoviniști molcomi, fiindcă lucră numai din teorie și fiindcă le e rușine că nu sunt și ei români radicali ca ceilalți. Se întâmplă însă, că și tinerii dela gimnaziul din Brașov sau Blaj ajung la universitatea din Cluj sau Budapesta, acolo apoi își găsește măiestrul în șovinism. Se găsește un profesor universitar care-l scutură sdраван...

Nagy: E rușine să vorbești asemenea lucruri, aceasta e minciună! (Sgomot).

Președintele: Rog pe dl deputat Nagy György să nu mai conturbe pe orator, altcum sunt nevoit să aplic față de dlui regulamentul dieiei.

Vaida: Poftim și desmințiți dacă nu spun adevărul!

Nagy: Și eu am făcut examene în școli românești! (Sgomot).

Președintele: Pe dl deputat Nagy György îl fac și pentru a doua oară atent să aibă bunătate și să asculte pe orator în liniște.

Vaida: Au fost cazuri, că tinerii ești din institutul din Blaj ori Brașov s'au dus la universitate în Viena și reîntorcându-se acasă n'au avut despre șovinismul român; numai când tinerii noștri urmează la universitățile ungurești, în acestea și în gimnaziile ungurești se formează șoviniștii români.

Am zis că ungurii n'au darul asimilării. Dela 1867—1900 ungurii au câștigat 261 localități din țară și au pierdut 456. Pierderea e de 195 comune. Aceasta însemnează dacă studiem lucrurile mai departe, că Români și Slovaci au cucerit aproximativ 100, Nemții, 52 pe celelalte Sârbii și celelalte naționalități.

Aceste date statistice sunt destulă dovadă, că nația maghiară n'are darul de a contopi. Aici e onorată Dietă, exemplul capitalei Budapesta. În Budapesta sunt încă și azi 62.000 de indivizi cari nu știu nici acum ungurește, aceasta pe baza datelor statistice ale lui Baksics Gusztáv. (Sgomot în stânga). Și dacă mă plimb prin Budapesta și mă uit împrejur, nici să nu mai amintesc de firmele nemțești, de oarece jidanii sunt unguri, cel puțin eu îi privesc așa, de oarece și ei se consideră unguri...

O voce: Ecsistă jidan român!

Vaida: Nu este. (Sgomot necontentit).

Președintele (sună). Liniște!

Vaida: Dacă es la plimbare, pretutindeni aud pe acest soi de unguri vorbind nemțește, în capitala țerei. Dacă deschid fereastra în hotel — ca să scap de muzica țigănească (Ilaritate și exclamări: Unde stai?) ca să mă pot gândi puțin — aud în casa de peste drum tonurile imnului Gotterhalte. (Sgomot. Exclamări: Unde?) Și acestea se petrec în Budapesta. Când așa dară capitala țerei e departe de a se maghiariza, atunci cum credeți d-voastră că veți putea maghiariza comitatul Făgărașului și al Arvei? (Zgomot).

ZIEGLER AGOSTON,
(proprietarul firmei ZIEGLER FERENCZ),
bandajist academic, furnizorul curții regale, atelier de instrumente medicale-chirurgicale UJVIDEK.

Pregătesc tot felul de instrumente medicale și de chirurg. mâni, picioare artificiale, preparate ortopedice, corsete, clistire, irigatore, injectoare pentru organele sexuale femeiești; cearșafuri de pat de gumă pentru copii și lăuze, perini cu aer comprimat, oale de noapte pentru bolnavi, mașini electrice, în sfârșit tot de ce au trebuință bolnavii, medicii, moașele, friseurii să capătă la mine cu prețurile cele mai ieftine.

La dorință trimitem prețuri curente franco și gratis.

Dacă unguirimea ar avea alte calități, cum e d. e. superioritatea social-culturală, economică, atunci s'ar putea aștepta să deie rezultat această politică. Dar Ungurii nu au superioritate culturală (Zgomot și desaprobari). Voiu putea dovedi aceasta și prin literatura maghiară. Noi Români avem o literatură care poate rivaliza cu cea maghiară (Zgomot și desaprobari. Esclamări: Meru ne disprețuește!) Pe toate terenele literaturii stăm la nivel, cu care Ungurii s'ar putea lăuda. (Desaprobari și esclamări: Dar Arany, Petőfi!)

Prezidentul: Fiți buni și Vă rețineți dela întreruperi!

Nagy: Acesta e o nebunie eșagerată. (Zgomot).

Prezidentul (sună): Iar pe dl deputat Nagy György îl îndrum la ordine pentru această întrerupere. (Zgomot).

Vaida: Slovacilor le stă la dispoziție pe lângă literatura lor, toată literatura cehă și nu peste mult le va stă la dispoziție și literatura rusească. Intre limba slovacă și cea cehă e o deosebire așa de mică că pot să-și citească reciproc scriitorii.

V'ați provocat la Arany János și la Petőfi. Și noi îi cunoaștem foarte bine, nu numai că am învățat la școală: »Hahnagy uram, hahnagy uram!« ci îi cunoaștem complect. (Esclamări: Aceasta a scris-o Gyulay!)

Cunoaștem și aceea: »Nem hallottatok Dozsa György hirét?« și ceea »Romlásnak indult hajdan erős magyar«. Cunoaștem întreaga literatură maghiară. (Zgomot. Prezidentul sună), Dar în butul acestora, băiatul slovac, sau tinărul slovac poate cetii în original pe Vrhlicky sau pe Machart ori poeziile lui Svatopluk Cech, față de cari s'au învechit deja marii poeți maghiari! (Zgomot mare și contraziceri. Nagy intrerupe).

Prezidentul: Pe dl deputat Nagy György pentru intreruperile repetite prin aceasta îl îndrum pentru a doua oară la ordine.

Vaida: Apoi aici e superioritatea economică. Citim în ziarele ungurești și la fiecare pas auzim nu numai aceea că ne înghite prepotența valahă, nu mai avem pace de băncile valache, ar trebui să le punem frâu, ar trebui să le nimicim de pe suprafața pământului, căci cumpără toate proprietățile mijlocii ungurești; că noi de fapt suntem așa factori în economie, încât coplesim cu totul pe Ungurii din Ardeal, cari și de altcum stau foarte slab.

De altcum nu noi îi mâncăm, ci frații lor, Jidanii. Acolo e comuna Felör, unde întreaga curie nobilă e în mâni jidovești, ceea ce e rezultatul politicii lui Bánffy și unde firmele jidovești e deja simptomul înfrățirii.

Noi n'avem nimic de obiectat contra acesteia, căci eșim mai bine la cale cu Jidovii decât cu Ungurii. Când le cetim toate acestea și vedem și în viața reală, că așa stă lucrul, atunci în zadar scrie sermanul »Budapesti Hirlap«...

O voce (în stânga): E foarte bogată aceasta!

Vaida: Se poate că e bogată, dar e săracă în idei, că ce ar ajunge imperialismul maghiar, ce ar ajunge politica maghiară; căci dacă le vedem și la cetim acestea, superioritatea economică nu ne impune așa de mult, ca îndată să ne prăpădim cu firea.

Ar mai rămânea superioritatea socială.

Vázsonyi: Aveți maniere bune!

Vaida: În ceea ce privește aceasta, așa zice on. domn deputat Vázsonyi, că noi avem maniere admirabile. Sunt și între d-voastră oameni simpatici și sunt și între noi. (Ilaritate și zgomot în stânga și la mijloc). Pe lângă asta...

Prezidentul (sună): Mă rog liniște!

Vaida... avem noi și societatea noastră națională. Până când n'am avut-o însă, clasele noastre culte s'au contopit frumos în clasa cultă de mijloc a Ungurilor, căci n'au avut ce face.

O voce (în stânga): O vedem aceasta: cazul Vajda! (Ilaritate).

Vaida: Vajda s'a salvat norocos. (Ilaritate).

O voce (în stânga): Se vede!

Markos: Dar de ștreang să nu se scape! (Sgomot în stânga și la mijloc).

Vaida: Aceasta e iubirea creștinească a de apropielui!

Markos: Cine caută să înegrească în tot locul tot ce-i unguresc, acela nu merită altceva!

Prezidentul: Fac din nou atent pe dl deputat Markos Gyula, să fie bun și să se abție de intreruperile neconținute. (Sgomot).

Vaida: Fiindcă voesc să vă deschid ochii, și voiesc să vă fac cunoscute relațiile existente, on. deputat îmi strigă: ștreag și spânzurătoare. (Esclamări la mijloc: N'a zis-o aceasta! Sgomot. Prezidentul sună) și nici nu se îndrumă la ordine. (Sgomot).

Acea superioritate socială on. parlament, exista pe atunci în societatea maghiară. Dar cum stăm azi? Azi avem societatea noastră particulară și în comitatele din Ardeal societatea română e în majoritate față de societatea maghiară, așa dară nu se va putea întâmpla ca noi să fim avizați la societatea maghiară, așa dară pe cale socială nu va succeda contopirea.

Pe mai mulți bărbați distinși de ai noștri, i-au silit împrejurările să emigreze în România și în America.

Okolicsányi: Emigrează și unguirii!

Vaida: Și iată că așa s'a format acolo o colonie întreagă slovacă și română. Ce dovedește aceasta? Aceea, că n'popoarele noastre sunt și multe calități pe toate terenele: culturale, economice și sociale, trebuie numai să li-se dea posibilitatea, ca să-și desvolte aceste forțe lăncede.

Dacă li-s'ar da aceasta, tocmai așa s'ar desvoltă aici, acasă, cum se desvoltă în America. Ungurimea care a emigrat în America sau România, niciodată sau rare ori se reîntoarce în patrie, fiindcă îi merge bine acolo, își poate desvoltă liber calitățile individuale. Așa dară onor. Dietă, ce a ajuns fostul sistem de guvernare, acel sistem liberal, pe care azi îl ocărăți, cu aceea că ne-a asuprit pas de pas? Aceea, că aceste puteri excelente au emigrat și-și desvoltă în străinătate aceea, ce și-ar fi desvoltat acasă, așadară energia lor s'a pierdut pentru binele țerii, ceea ce s'ar fi putut câștiga pentru binele țerii; iată ce a-ți lăsat DVoastră să se risipească pe pământ strein.

Acolo e apoi superioritatea politică. Cum stăm cu asta? Noi naționalitățile am crezut, când decurgea lupta mare, că ea stă pe punctul de doarădoară și că de fapt există în Ungaria, în societatea ungurescă, care stăpânește această țară, există acele puteri ca să-și poată elupia cu forța programul lor politic. Căci în cele din urmă aceasta a fost o chestie de putere. Și ce am văzut? Aceea, că am ajuns că se votează la toate blind și primesc totul ce li-se prescrie. (Sgomot și contraziceri). Guvernul actual a primit condiții, pe cari dacă le-ar fi primit Kristoffy, Fejérváry sau Tisza István cu câțiva ani înainte, zău, zău, i-ar fi omorât pe trădătorii de patrie. (Sgomot. Prezidentul sună.)

Puterea domniei de clasă maghiară se istovește în lupta politice externe cu Austria. Toată forța partidelor unite se istovește acolo și totuși cum stăm?

Stăm așa, că acum s'au sărutat, s'au împrietenit, s'au înfrățit, și-au jurat credință eternă cu Serbia și pe urmă — e posibil, că pentru dl ministru president e neplăcut, dar îmi pare rău, trebuie s'o aduc și aceasta la iveală...

(Mare sgomot. Prezidentul sună), și atunci vine Goluchowski și zice: nu voi să sufăr acest lucru și iată, s'a sfârșit prietenia sârbo-maghiară; a voit să dovedească sârbilor, că domnia de clasă maghiară, acest guvern și coaliția nu au atâta putere, cât Austria.

Nagy: De unde iai aceste teorii? (Sgomot mare).

Prezidentul (sună): Liniște!

Éber: Se vede că voești să-ți agiți națiunea.

Vaida: Nu trebuie s'o agit!

(Sgomot încontinuu).

Prezidentul (sună): Ai bunătate a asculta pe orator.

Vaida: Iată, când a ajuns chestia între Austria și Ungaria până acolo, că a devenit chestie de putere, ce ați făcut? Ați luat pe cei mai geniali bărbați ai dvoastră, i-ați pus în fruntea țării, aceea a unit toate partidele și naționalitățile contra Ungurimei. Și în acest lucru, de oare-ce e și chestie economică, da și noi suntem foarte interesați.

Numai că dvoastră în loc să imitați exemplul, în loc să ne ajutați și dvoastră...

O voce (la mijloc): În nimicirea ideii de stat.

Vaida: Ce e ideea de stat maghar? (Zgomot. Prezidentul sună).

Vajda... în loc să faceți posibilă lupta economică care va face epocă, și să o desnodăți spre binele nostru, al întregii țări: pe noi ne certați, așa se istovește lupta chestiei de naționalitate. E un lucru caracteristic acesta.

Cred dară, că a sosit timpul, ca mulți dintre DVoastră recunoscând, că e imposibil să ne maghiarizați, ve-ți recunoaște și aceea, că trebuie să deslegați chestia naționalităților. Și cred că în privința aceasta dnul ministru-prezident are o noțiune clară, și o pătrundere adâncă, căci încă în 1894 în vorbirea sa ținută în fața alegătorilor din Baia-mare a zis următoarele (cetește): »Soartea față de nici o națiune nu exercită o grație așa de mare, ca să o cruțe, s'o achite de sub deslegarea unor sau altor chestii ale ideilor dominante, să depărteze dela ea primejdiile acesteia, ci naționalitățile numai după deslegarea șirului chestiilor prealabile, se pot înroarce la deslegarea corectă și adevărată a chestiilor nouă.

(Dupăce citează păreri de ale lui Andrássy Gyula și Mocsáry și polemizează cu Günther, urmează:)

Vaida: A ajuns obiceiul deja în aceasta Dietă, ca provocându-se la trecut, să ne acuze că nu suntem patrioți, și în loc să lase vâul uitării peste trecut, zic mereu că noi în 1848 și numai știu când, am făcut asta și asta, dar uită ce fel de timpuri au fost pe atunci și ce tăceau pe atunci Ungurii cu poporul nostru. Imi țin de datorie să aduc înaintea Dietei, ce a zis un bărbat ungar, că prin aceasta se dovedesc cine a fost acel lăncu, pe care-l ocărăți atâta, căci amintirea lui lăncu ne e sfântă nouă și noi suntem mândri de el și soții lui, tipul cel mai curat și mai frumos al poporului român.

Somogyi: Pofliți d-le president și ascultați ce zice.

Prezidentul: D-ta d-le deputat, te rog să nu mă faci atent, aud eu. Te rog să fi în liniște.

Vaida: Cred că Beöty Akos e un asemenea scriitor și un bărbat ungar brav, pe a cărui autoritate cred că o recunoaște și dl deputat Somogyi Aladár. El scrie că »Avram lăncu cu trup și suflet se simțea român și a intrat în ideea revoluției împins de cause mai nobile«. Așa scrie Beöty Akos. Apoi descrie că odată în copilărie a fost de față la un dialog al bătrânului Beöty și Bem, era vorba de lăncu și în legătură cu aceasta scrie, că-și aduce bine aminte, »că n' vorbirea aceasta amândoi au constatat că lăncu e un bărbat cinstit, cu care se poate vorbi și cu care pentru stabilirea păcii se poate ajunge la o înțelegere«. Cred că Bem și bătrânul Beöty pot fi bune mărturii în privința lui lăncu. Scrie mai departe că tatăl lui până la sfârșit a fost de părerea aceasta. Mai departe: Hunfalvi Pál scrie, că în zilele din urmă ale luptei pentru independență în Seghedin, Beöty Ödön a zis, că lăncu ar fi gata pentru o înțelegere, dacă ar fi sigur că se vor ține condițiile împăcării. Aceasta dovedește, că cei ce-l ocăresc pe lăncu, aceia nu-l cunosc, și de aceea rog generația de azi, să cetească operele lui Beöty și ale altor scriitori, cari au studiat chestiile înainte de a-și scrie părerile.

(Citează din Wesselényi).

INSTRUMENTE NECESARE LA ORI-CE ECONOMIE.

o o o o „Ciururi-Kalmár“ adevărate și mașini pentru curățirea sămânțelor de trifoiu. o o o

Cele mai renumite în toată țara și cele mai ieftine și de construcția cea mai bună.

Fabricăm din materia de prima calitate din patrie în diferite mărimi, în diferite construcții, corespunzătoare tuturor cerințelor economice, mașini pentru curățirea grânelor, ciururi de pleavă, mânate cu mâna ori cu motor. Rugăm să cereți catalog gratuit despre noutățile noastre de un an. La ori ce cerință răspundem prompt și fără nici o plată.

FABRICA DE MAȘINI DE GRÂNE alui KALMÁR ZS. ȘI SOTUL HÓDMEZŐ-VÁSARHELY.

Numărul Telefonului 69.

În Aiud premiat cu premiul mare de aur. Titlu în caz urgent: KALMAR-rostagyár.

Numărul Telefonului 96.

O voce: Cel de acum?

Vaida: Nu cel de acum, pentru că acesta când a vorbit colegul meu Goldiş și pe temeiul legii de naționalități a cerut să se respecte și limba noastră, ca naționalitățile să-și poată instrui copiii până la vârsta când urmează a-și face studiile universitare, din ceea-ce ar urmă că guvernul este dator să întemeieze în țară gimnaziu românesc, atunci baronul Wesselényi Miklós, pe semne urmaș (întreruperi: Fiu!) al marelui Wesselényi, a strigat: »Și ce mai vreți! Nemaiauzită îndrăzneală!»

Imi pare rău că tinărul baron Wesselényi nu-i destul de pios față de lucrările și ideile tatălui său, nu-i așa de pios ca familia mea, în sinul căreia se foarte citește această carte. Iată ce zice adică bătrânul Wesselényi: »Guvernul comun să nu aparțină esclusiv unei naționalități; ci fiecare naționalitate să fie administrată în limba sa și ca atare!»

Fiecare națiune să aibă constituție potrivit firei sale, a gradului de cultură și izvorând din prezentul său; această constituție să determine fiecare fapt și operă atât a guvernului cât și a popoarelor.

Iar între diferitele neamuri și între guvern să nu fie altă legătură și comunitate de cât aceea, ca acel guvern cu aceeași grijă și putere să ducă la îndeplinire constituția fiecărei națiuni. Singura legătură, țesută din acele fire ale dragostei, încrederii și intereselor cari fără a fi atinse de mâni sacrilege nu se rup niciodată, este mai puternică de cât ori cari alte legături și în timp de pace dă bună înțelegere, în timp de primejdie tărie neînfrântă. În aceeași țară cu locuitorii de diferite rase și limbă, de binefacerile constituției trebuie să fie împărțâți toți locuitorii, ca astfel simțindu-se fiecare ca la sinul mamei, și între olăit să se privească drept frați.

Iată, onorată Dietă, tot atâtea idei, cari ar putea slugi de temei în privința rezolvării chestiei naționale.

Fie-mi încă îngăduit a citi dintr-o carte a generalului Czech, intitulată »Bems Feldzug in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849«.

Intr'asta se cuprinde proiectul de pacificare a guvernului Kossuth către Români, proiect care are 18 puncte. Intr'ânsul întâiul punct zice că »în viitor Valahii, ca națiune deosebită în acte publice în limba proprie se vor numi Români«. În al doilea punct se zice că și guvernul maghiar e cuprins de dorință ca toate naționalitățile să se desvolte independent și Românilor li-se dă următoarele garanții:

III. Comunicarea diplomatică în limba maghiară întinzându-se numai asupra legislației și în administrația publică, întru cât este negreșit trebuincios pentru susținerea unității de stat. —

IV. În comitate se pot folosi amândouă limbile și acestea au dreptul să corespundă între ele românește.

V. În toate școlile românești, precum și în cele pe cari statul le va înființa în viitor, pentru Români, limba de propunere este cea românească.

VI. Dacă se va introduce curtea cu jurați ori verbalitatea la judecătorii inferioare (de jos), atunci principiul arătat în punctul IV se va introduce și în justiție.

Azi, durere, asta se face prin tâlmaci, cași când nici nu am fi în patria noastră; se cheamă servitorul (de cancelarie) și-l fac pe acela tâlmaci ad-hoc (pentru anume prilej), asta atunci când Sârbul, Slovacul ori Românul tot atât de puțin pricepe limba maghiară ca pe cea chineză.

Olay: Suntem doar în țara Ungurească! Aducă-și tâlmaci!

Vaida: Punctul VII: Fiecare Român are dreptul să facă rugare în limba sa.

Punctul VIII se referă la recunoașterea bisericilor gr.-or.-române.

Punctul IV: În ministerul școlilor va fi o secție anume pentru credincioșii bisericii gr.-or. În secția aceasta slujbașii vor fi numai Români de legea gr.-orientală.

Azi, onorată Dietă, noi n'avem în minister

un singur om care să ne refereze afacerile gr.-orientale și greco-catolie. A fost vorba de asta adesea. Atunci au venit să ne dea o secție întreagă.

Punctul XI sună: În districtele în cari limba română este limba majorității populației, limba de comandă a gardei naționale va fi cea română, etc. etc.

Azi, on. Dietă, stăm așa — zic asta în trecut — că D-Voastră în proiectul de răspuns vorbiți de autonomia catolică, dar uitați că suntem pe lume și noi Românii greco-catolici. Ca să nu uitați asta, v'am amintit-o în proiectul nostru de răspuns. Și o spun deja acum, onorată Dietă, că dacă D-Voastră forțați să ne recrutați și pe noi în autonomia catolică, cu gând să ne maghiarizați, atunci în țara asta iară se vor provoca lupte confesionale cum au fost pe vremea lui Rákoczy, și dacă noi, Românii greco-catolici...

Președintele (sună): Fac atent pe dl deputat să nu se ocupe aici de afaceri confesionale.

Dr. Vaida: Mă mărginesc numai să observ, că dacă asta se face, noi greco-catolicii o să pornim o mișcare *Los von Rom*, ne rupem de biserica cea catolică și ne alipim celei greco-orientale. (Strigăte: Pofțiți numai!)

Mai amintesc de un program, care ar putea să fie drept temei pentru studiarea chestiei naționale. Aceste idei le-a publicat dl Kossuth Ferencz, actualul ministru de comerț. Și anume în formă de articol în foaia »Lumina«. (Citește). »Trebuie să dăm dreptate poporului față de tiranii locali și față de lipitoare, trebuie să-i dăm de lucru, cum numai se poate, să-l ajutăm, unde se poate, să introducem în guvernământ economisarea cea mai sigură... (Sgomot mare. Strigăte: Ungurește!)

Asta a scris-o Kossuth Ferencz și s'a tipărit românește aici în Budapesta. (Citește:)... »ca dările să nu se ridice în continuu, ci să fie odată și mai puține, trebuie să facem ca feciorii să stee numai doi ani la cântănie în loc de trei și așa încă multe bune și frumoase.

Emödi: Poftește și vorbește ungurește! (Sgomot mare). Nu suntem datori să ascultăm vorbă românească!

Președintele: Fac atent pe dl deputat să se folosească numai de limba maghiară, asta e singura limbă îndreptățită în Cameră pe lângă cea croată.

Polonyi: Dar citește *citafune*! Atunci n'ar putea să citeze nici franțuzește!

Vaida: Am ori nu voie să citez? (Sgomot).

Președintele: Să citezi? Da, poftește.

Vaida (Citește): »Nouă, adevăratei națiuni maghiare, nici prin minte nu ne trece, ca să vătămăm limba poporului român, ci chiar din contră noi din parte-ne cu toată dragostea am aduce jertfe pentru scopurile culturale și bisericesti ale poporului român«.

Asta, onorată Dietă însemnează (S'auzim, s'auzim!... Dr. Vaida traduce pe ungurește cele de mai sus.)

În numărul 4 al »Luminei« este un articol de fond, în care iată ce fel de idei fundamentale se găsesc: »Noi trebuie să luăm pildă dela Elveția, unde trăesc împreună în bunăstare și înțelegere fii a trei națiuni din Europa, francezi, italieni și nemți. Nici unul nu vrea ca Elveția să alipită altei țeri, dej în jurul Elveției locuiesc francezi, germani și italieni. Și între ei au fost odinioară neînțelegeri, pe vremea așa zisului Sonderbund, când au năvălit cu arme unii asupra altora, mai târziu au încheiat însă pace și azi iar se iubesc, iar în împreună, și nici unul nu vătămă pe celalalt, fiecare e mândru că este Elvețian. Așa ar trebui și în Ungaria«. Mai scrie Kossuth: »Noi ne bucurăm dacă Românul își păstrează limba și se cultivă (învață carte), și dacă, cum se cuvine omului cinstit se alipește de legea și limba sa, dacă își păstrează limba și astfel caracterul (fîrea) național, va să zică dacă se păstrează și puterea sa națională, pentru că un popor care e desbrăcat de obiceiurile sale, e popor slab, iar noi avem trebuință de popoare tari... Ce frumos vorbește aici Kossuth! Și acestea le putem

privi ca temei în privința începerii rezolvării afacerii naționale.

Dar, onorată Dietă, dacă noi examinăm chestia aceasta, trebuie să ne gândim și la viitor. Noi nu gravităm în afară, zadarnic ni-se impută aceasta și din stânga și din dreapta, noi toate silințele politice le îndreptăm întru aceea, ca în țara asta, unde au trăit și s'au fericit strămoșii noștri, să trăim și să ne ferim, pe pământul acesta care ni-e și nouă sfânt, pentru că și sângele strămoșilor noștri a udat pământul acesta, poate încă în măsură mai mare ca a strămoșilor Unguri (protestări), pentru că noi am trăit la granița țării și noi, Românii, Slovaci și Rutenii am dat cel mai mare contingent și oștirilor lui Rákoczi. Nu gravităm nici în afară și nu suntem nici trădători.

Viitorul unei țări atamnă dela aceea: cum îi pregătesc bărbații de stat (frunțașii) viitorul! Pentru că un bărbat de stat, cum este pe pildă actualul domn prim-ministru, nu-i îngăduit să se mulțumească numai cu atâta, că dă o poruncă ca să se lecuiască nelegiuirile petrecute la alegeri, ori să innăbușe cu jandarmerie mișcarea socialistă de pe Alföld și mișcarea națională între noi, — să treacă la ordinea zilei peste chestia socială ori națională, ci e dator să prepare terenul pentru rezolvarea acestor mari chestii. Pentru că noi nu-i permis să privim lucrurile din așa zisa perspectivă a broștei (care nu vede mai departe decât lungul — botului) ci *trebuie să privim lucrurile din punct de vedere larg europeanesc*.

Ce hotărește astăzi asupra soartei popoarelor europene? Hotărește soarta Germaniei, Rusiei și Engliterii. Ar fi ușor să zicem azi că Rusia este atât de slăbită, în cât poate că doar nici nu se va mai reculege nici odată dintre ruine și astfel primejdia rusească nu mai există! Dar dacă urmărim cu luare aminte desvoltarea lucrurilor și ne dăm seamă despre cele ce se petrec în Rusia, o să descoperim cu desăvârșire alte lucruri. În Rusia tirania a fost zdrobită pentru totdeauna. Se poate să-și mai ridice capul, dar va fi frântă de voința poporului. Și ce vedem că iese mai întâi la suprafață acolo? Chestia națională și socială. Și vedem că acei conducători politici cari ies la suprafață acum, *din voința poporului*, nu fac deosebiri de neam, de lege ori socială. Vicepreședintele Dumei e Diecescu, Român din Basarabia, iar în Dumă sunt reprezentăți Polonii, Românii, Ovreii, Rușii mici și alte soiuri de popoare și ei așa vor să pună temelile Rusiei, ca acolo să se cheazăruiască fiecareuia popor drepturi naționale și toate clasele să aibă drepturi d'oporiivă.

Cum a fost marele program rusesc? (S'auzim) În privința asta ne poate fi pildă strălucită generalul Fadejew, care zice în cartea sa că Resaritul Europei eliberat odată, dacă peste tot va scăpa de cătușă, o să aibă trebuință de o confederație intermediară (mijlocitoare), de un sfat comun. Toate afacerile internaționale și armata să fie în mâinile Țarului, conducătorul firesc al tuturor Rușilor și dreptcredincioșilor. Nici nu e trebuință că toți cetățenii neamurilor întovărășite, fiecare mădular al marelui familii a popoarelor, națiunile slave toate să se adune sub steag rusesc, ca în Statele-Unite, ci e destul atâta, ca toate puterile armate, în vreme de pace și război, în țară și peste hotare, după cum cere trebuințele, — cetățile confederației, intrarea în Marea Neagră, să fi sub porunca nețărmită a comandantului suprem. În felul acesta statele în parte neatârnatore față de lumea mare vor alcătui o singură monarhie.

Va să zică, on. Dietă, chiar pe aceea vreme, la anii 70, există programul rusesc și era cunoscut în Europa că ei în Balcani și la noi o să propovăduiască ideia panslavismului. Deja atunci citeam într'una în foile maghiare calomnia, că rubla rusească abea mai începe în pungile noastre. Toți știți că învinuirile acestea erau niște minciuni gogonete.

Cine face însă politica mare a viitorului, nu e permis să facă politică de ștruț (care se ascunde cu capul în nisip) și să închidă ochii dinaintea fap-

CANCELARIA ARHITECTULUI ROMÂN

IOAN NIGA.

A r a d, Jozsef főherczeg-ut. Nr. 1.
(Lângă banca „Victoria“.)

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colandări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserică în mod artistic, din care cauză o recomandăm îndeosebi d-lor parochi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuite.

telor pe cari le vedem azi în Rusia, pentru că dacă odată se face marea împărăție federativă rusească, poftim și vă trageți seamă ce atragere va avea față de Slavi, ba poate că și pentru Români.

Dacă acolo se va asigura deplin libertatea națională și socială, atunci panslavismul nu va mai fi o idee ficsă și o calomnie, ci va sringe la un loc toate popoarele Europei (sgomot și mișcare) și se vor naște statele unite ale Europei.

Ca aceasta să nu urmeze din puterea lucrurilor și a trebuințelor, trebuie să adunăm putere și să ne dăm silința de a ne întări ca stat unitar în vederi. Trebuie deci să ne tragem odată socoteală cu întrebarea că ori va fi aici o neatarnare de stat cu împăcarea afacerilor naționaliste și sociale, ori rămâne și mai departe domnia de clasă. De ce să nu găsim și noi pe acel mare bărbat al țării, care să se pună în fruntea mișcării noastre și să zică: Văd că nu ne putem altfel ferici de cât împăcând pe naționaliști și resolvând chestiile sociale, văd că în veacul al douăzecilea nu se mai poate susține domnia de clasă, ci da, trebuie să ținem seamă de ideile cari transformă lumea.

Dacă ar recunoaște cineva aceasta, atunci de bună seamă s'ar găsi în țară sute și sute de apostoli cari cu lăpădare de sine ar propovădui învățăturile sale. Mărturisii și domniile voastre pe față, că sunt și între D-Voastră mulți, cari așteaptă clipa când pot să spună fără inconjur convingerea lor. La ce folos atâta ciorovăială, sunt mulți Unguri cari recunosc că trebuie a ni-se da drepturile noastre și că nu se mai poate amâna mult împăcarea afacerilor naționale și socialdemocrate (aprobări). De aceea mă mai îndreptez către D-Voastră odată și vă rog să nu ne priviți nici pe noi nici pe socialiști dușmani ai patriei, ci *fiți ai vremii nouă* și anteluptători ai acestei vremi (aprobări și ovațiuni între naționaliști).

Vorbirea lui Wekerle.

In ședința de Marți a Dietei primul ministru răspunzând naționaliștilor, a spus următoarele:

Eu nu cunosc statul național și statul de drept, ca noțiuni contrare. (Aprobări). Tot astfel nu consider statul național și statul liberal ca noțiuni contrare. Liberalism nu însemnă, că toate sunt permise și astfel acele dispozițiuni, acele mărginiri ce legal le formăm noi corespunzător voinței noastre obștești, nu formează nici odată gravaminele, negarea liberalismului, ci îndreptătorul și asigurătorul aceluia (Așa-i! Așa-i! în dreapta și-n stângă). Din acest motiv nu pot face nici o deosebire între statul național și între liberalism. Dar voiți spune eu care e deosebirea între ele (S'auzim! S'auzim!) Intre ele aceea e deosebire, că noi suntem un popor cu un trecut istoric, popor ce se desvoltă pe drepturi istorice (Aprobări în dreapta și-n stânga), în trecutul nostru istoric e asigurarea noastră națională, din acest trecut istoric vrem să ducem la izbândă ori ce desvoltare, orice idee modernă a epocii de progres; însă definiția unor lucruri necunoscute, precum a drepturilor naturale, mă rog de iertare, dar noi de acestea nu cunoaștem. (Aprobări puternice și aplauze în dreapta.). Acestea, onorată Cameră, sunt lucruri de o așa natură, ce nu le putem recunoaște și dacă voiți să urmați politica de apropiere, atunci trebuie și dvoastră să stați pe acest punct de vedere. Nu trebuie să vă feriți de espresiunea: stat național.

Noi, ce e drept, voim să apărăm caracterul național al statului maghiar și ideia de stat maghiar unitar să fie dominantă. (Aprobări.) *Nu e în statul maghiar nici un bărbat de stat, a cărui născutură ar fi să se atingă de limba d-voastră*

Polyt: Dar Bánffy?

Wekerle: Și Bánffy voește cel mult să știți și ungurește, dar nu voește să nu știți românește, slovacă sau sârbește. Nimeni nu vrea să vă maghiarizeze, să vă stârpească. Aceasta n'a fost nici odată piatra unghiulară a politicii maghiare. Mă provoc în aceasta privință la acele spirite, cari în privința progresului au fost factori europeni. Cum considerau acestea chestia de naționalitate?

Hodja: Pe hârtie! (Sgomot mare).

Wekerle: Idealismul lui Deák Ferencz, a lui Kossuth Lajos și a lui Eötvös József sau a ori cărui spirit al neamului nostru nu-l voi lăsa hatjocorit într'atât, încât să zică cineva, că ceea ce au dorit ei, au dorit-o numai pe hârtie. Acești bărbați au lăsat moștenire și tradiții neamului, încât generației de azi îi vine rolul, să le și execute pe lângă apărarea ideii de stat și ale intereselor neamului (Aprobări.) Fiți convinși, că dacă dvoastră ați vorbi în tonul corespunzător, și nu în tonul provocător, nu în tonul puterii...

Polyt: M'am ocupat cu chestia în mod obiectiv.

Wekerle: Nu dlui deputat Polyt le spun acestea, ci dintr'una accentuez, că dl deputat a fost unicul, care a judecat chestia aceasta din un punct de vedere mai înalt, deși nu după cum era părerea mea. Ceilalți însă mai fără excepție, n'au vorbit în tonul de înțelegere. Vorbiți în tonul de înțelegere, veniți cu astfel de pretențiuni, cari se pot executa în cadrul vieții noastre naționale și vă veți convinge, că veți găsi demnitate și dreptate, astfel după cum se recere dela un stat național provăzut cu toate atributele. (Aprobări.) Voesc să reflectez la întreruperea colegului meu Bánffy (Să auzim! Să auzim!). El spune, că până ce a șezut în aceste scaune de catifea, în parlament nu s'a folosit astfel de ton. (Strigăte: Aceasta e o imputare nouă fiindcă acum se folosește astfel de ton). Eu apelez la sentimentul de dragoste al dlui Bánffy. Așa crede dl deputat, că tonul acesta l-a născut guvernarea noastră de trei sau patru luni? Oare poama s'a copt sub noi. (Ilaritate generală). Mă rog, eu, când am luat asupra noastră sarcina pentru ducerea la izbândă și pentru apărarea intereselor naționale, nu caut tonul diferenței dintre noi, dar totuși îmi permit observarea, că diferența dintre noi e, că dl deputat, când a șezut aici, a fost urmașul meu, iar eu când am ajuns aici, am fost urmașul lui. (Ilaritate prelungită și aplauze frenetice).

Solii vremii nouă!

(*) Publicăm azi în întregime vorbirea pe care a rostit-o în ședința dela 9 Iulie a Dietei inimosul deputat român Dr. Alexandru Vaida. Cei cari vor citi-o își vor da seama despre adevărurile mari ce cuprinde și mai ales despre adevărurile crude ce dl Vaida a îndrăznit să le spună în față Ungurilor. Nici nu voim să stăruim asupra celorlalte părți bune ale vorbirii: lăsăm ca cetitorii singuri să-și facă judecata asupra chipului maestru cum Dr. Vaida a apărut drepturile vecinice ale neamului românesc și pe șovinismul de azi, *pitici* în asemănare cu fruntașii maghiari dela 1848 și 1868, cât de bine i-a înfundat.

Vrem, totuși, să ne oprim asupra unor cuvinte cari cuprind un mare adevăr. A zis

dl Vaida Ungurilor să nu-i socotească pe deputații români *vrăjmași ai țării, ci solii vremii nouă*, cari propovăduesc simțiri și cugetări nouă, menite a da popoarelor o viață nouă.

Și adevărul cel mare acesta este: *partidul naționalităților luptă pentru drepturile tuturor cetățenilor*, pe când partidele ungurești se gândesc și luptă numai pentru bunăstarea unei părți a neamului unguresc, ș'anume a părții mai cu stare, căci numai acesteia vrea să-i lase și să-i dea drepturi. De mulțimea mare a țărănilor care de sărăcie se duce în America, de zecile de mii lucrători de țarin patrie, unde văzând cu ochii se mistue trupul și sufletul, puțin le pasă maghiarilor din Dietă și slugilor lor plecate.

Se înțelege că lupta asta a partidului național strică socoteala *domnilor*. Se înțelege că nici *Jidovii bogătați* nu pot să aibă trageri de inimă pentru luptătorii cari mai nainte de toate se ridică asupra celor ce se îmbogățesc din sudoarea cruntă a poporului. Iată de ce toate foile, afară de «Népszava», se năpustesc asupra deputaților naționaliști, iată de ce în Dietă o adevărată urgie s'a descărcat asupra lor.

Când se vor întrupa *simțirile și gândurile nouă ale solilor vremii nouă*, ce se mai alege din pleava atâtor guralivi cari stăpânesc azi Dietă și țara? *Pământ* nu vor avea atunci numai baronii, ci fiecare fiu harnic al țării; *munca*, în fabrici și pe aiurea, nu va îmbogăți numai pe unul, pe fabricant, ci ușurare are să aducă în starea tuturor. În slujbe nu vor ajunge numai cei din neam mare ori sprijiniți de puternicii zilei, ci numai cei cu mintea luminată, cu inima caldă și cinstită. Și nu popoarele vor fi pentru slujbași, ci aceștia vor fi datori să știe limba celor pe cari îi judecă ori dela cari trag plată. Intâmplarea că unul s'a născut Ungur, nu va putea să fie comoară de însușiri cari să te facă bun pentru toate și poruncitor peste cei născuți în alt neam și lege. *Toți d'opotrivă să fim*. Vorba baronului Wesselényi: Numai când vom simți că țara ne este *mamă* bună, ne vom simți și *frați* cu Ungurii!

Iată de ce toți deputații români au vestejit cu aspre vorbe faptul că dl Kossuth, ajuns acum la putere, nu vrea să recunoască ființa partidului național român, până ce înainte de a ajunge ministru ne recunoscuse și chiar ceruse ajutorul nostru! Iată de ce deputații români cer cu atâta stăruință *dreptul de vot pentru toți*... Toți câți dăm sângele pentru țară și plătim din greu dare, să avem cuvânt la facerea legilor. Numai așa se vor face legi bune și se vor simți fericiți toți, fără osebire de limbă. Iar fericirea și îndestulirea obștească este chezașia țării țării.

Nu-i nevoie să dovedim că așa s'a ajuns la bunăstare și înflorire și în alte țări: e destul dacă vom lupta cu credință pentru intruparea acestei înalte ținte, e destul ca să dovedim țării și lumii că *cei mulți* din țara asta *asa vrem*, și vremea nouă are să zorească, fie că le place, fie că nu le place smintiților cari socot că punând palma înaintea soarelui, acesta n'are să lumineze.

Românii din comitatul Timiș.

La alegerile din urmă mai rău au fost asupriți frații din comitatul Timiș. Și totuși stăpânirea și foile ungurești pe ei i-au în-

vinuit mai tare, mințind despre ei că au conducători resvrățitori.

În fața atâtor nemernicii, fruntașii din comitat s'au pus pe lucru. Ne pare bine de asta. Iată o dovadă despre lupta lor, o scrisoare trimisă tuturor cărturarilor:

Stimate Domnule! Congregațiunea comitatului Timiș ținută în 7 Mai a. c. la propunerea fiscului regesc Jakabffy Pál a adus o rezoluțiune, a cărei copie Vi-o aclud aici, prin care cere dela parlamentul țării înăsprirea legii penale față de agitatorii naționali, mai ales față de advocații, preoții și învățătorii români de o parte, iar de altă parte a decis, că această rezoluțiune să se trimită ca curendă tuturor comitatelor din țară, ca și aceste să iee tot aceeași atitudine în chestie, adresându-se cu asemenea rezoluțiuni către parlament.

Pe cum vedeți, în rezoluțiunea aceasta adusă în numele întregii populațiuni a comitatului nostru de către reprezentanțiunea sa așa zisă legelă, atât inteligența română cât și poporul român este învinovățit pe nedrept de atari lucruri, cari cad sub dispozițiunea legii penale, dar pe cari nu oamenii noștri, ci chiar contrarii partidului nostru național le-au comis contra alor noștri, tonul turbat de șovinism ajuns deja la delirul acestei reprezentanțiuni, nu se sfiește a numi inteligența română de lepră (fekély) al corpului poporului românesc acuzându-o cu aceea, că face politică națională numai din «geșeftărie».

Față de aceste învecțiuni și afirmări neadevărate o conferință mai răstrânsă a aderenților partidului nostru național convocată aici în Timișoara de către dl. E. Ungurian și ținută în 24 Iunie a. c., a decis cu unanimitate să facă o contrapetiție la parlament și tot odată a recercă pe fruntașii partidului nostru din celelalte comitate, ca și dâșii să procedă tot așa față de curenda comitatului nostru.

În contrapetiția proiectată ar fi să se combată cu cazuri concrete toate afirmările de natură difamantă folosite în rezoluțiune față de inteligența și poporul român, a desfășura starea adevărată din comitatul nostru și a dovedi, că cuprinsul rezoluțiunii nu numai că nu este lipsit de orice adevăr real, ci din contră tocmai noi Români avem motive de a ne plânge, că nu noi comitem ilegalități față de alții, ci alții față de noi.

Conferința amintită a însărcinat cu redactarea acestei contrapetiții o comisiune compusă din advocații dr. Alexandru Marta și dr. Constantin Misici din Lipova, dr. Iuliu Coste din Ciocova, dr. George Adam și subscrisul din Timișoara, îndrumându-o, că într'un termen fixat scurt, să-și termine lucrarea și s'o supună apoi spre cenzurarea unei conferințe mai largi, care se va convoca.

Ca această comisiune să se poată achita ireprosabil de datorința-i impusă, am aflat de bine să ne adresăm către unii fruntași ai comitatului nostru cu rugarea să ne pună la dispozițiune toate datele de lipsă și cazurile concrete, cari s'au ivit la ultima alegere dietală.

Drept aceea ne luăm voie a Vă ruga și pe dvoastră să binevoiți a ne stă în ajutor și ca să Vă înlesnim în cât-va munca, am aflat de bine a Vă formula întrebările aici acludate, la cari Vă rugăm să binevoiți a ne răspunde arătându-ne toate cazurile concrete la cari se refer aceste întrebări, precum și de acele, despre cari credeți, că se vor putea utiliza cu succes la lucrarea noastră, dar în întrebările noastre nu se cuprind.

Voind să facem un operat temeinic, Vă rugăm, că la orice caz concret, ce veți binevoi a ni-l comunica, să ne comunicați locul, ziua și numele persoanelor respective.

În fine având în vedere scurtimea timpului fixat comisiunii pentru terminarea contrapetiției. Vă rugăm să binevoiți a ne trimite informațiunile aceste până în 20 Iulie a. c. la adresa subscrisului.

Timișoara, 10 Iulie 1906.

Dr. Cosma.

In cercul Lipovei neprimind dl. Bontescu candidatura, conferința națională ținând Joi ședință, a candidat pe dl. dr. A. Marta, care a și primit. El își va desfășura programul Sâmbătă în piața din Lipova, Duminecă în satele șvabești din jur. La luptă fraților pentru cinstea voastră.

NOUTĂȚI.

ARAD, 13 Iulie 1906.

— **Incheierea discuției asupra răspunsului la Mesagiul. Mercuri Dieta a încheiat cu discuția asupra răspunsului la Mesagiul.**

După ce dr. Polyt cu argumente istorice dovedește dreptatea cauzei naționalităților, susține proiectul de răspuns ce l'a prezentat și roagă partidele ungurești să se gândească la cele cuprinse în proiectul de răspuns al naționalităților. Majoritatea, după o vorbire alui Ballagi, primește proiectul prezentat.

— **Ordonanțele lui Lukács. În ședința de Mercuri a Dietei deputatul naționalist dr. I. Maniu a interpelat guvernul în privința ordonanțelor lui Lukács, contrare legilor și jignitoare dreptului pe care îl au Românii asupra școalelor lor. În răspunsul său Apponyi, ministrul școalelor zice că ordonanțe nelegale nu dorește a executa, n'are însă știre că s'ar fi dat asemenea ordonanțe, lui nu i-s'a plăns nimeni. Se înțelege că Românii nu au putut lua la cunoștință astfel de răspuns ieseuitic, în doi peri și dr. Maniu a pretins cu tărie ca acele ordonanțe să fie revocate.**

— **Cum judecă presa maghiară. Cităm din «Magyarország» următoarele:**

«Purtarea grupului parlamentar al celor trei naționalități adevărate, că ei (naționaliștii) nu voiesc să ajungă la scop în parlamentul ungar, nici împreună cu guvernul ungar, ci în potriva lui și în interesul aliaților Austriaci. Nizuințele lor sunt în contradicție cu interesele statului maghiar și ele mărturisesc pe față că vreau să se despartă și să se alăture la România».

Adică Românii Sârbii și Slovaci. Atâta prostie nu poți ceti decât în o foaie ungu-rească. Așa se face politică în foile ungu-rești. Cine scrie însă astfel, ar trebui dus în casa alienaților.

— **Sunt strâmte temnițele. Din toate părțile țării directorii de temnițe se plâng că nu mai au loc. În zilele din urmă temnițele s'au umplut îndeosebi cu Ungurii cari n'au mai vrut să lucreze în câmp cu plata mică la cât i-au îndatorat (în strâmtoarea de astă-iarnă) prin contract. Zilnic vin știri de altfel despre încăierări între secerătorii unguri și între jandarmi.**

— **Consulul sârb la regele Angliei. Se știe, că de când s'a întâmplat asasinarea regelui și reginei sârbești, între Sârbia și Anglia relațiunile au fost încordate. Un ziar englez aduce acum vestea, că regele Angliei a primit în audiență pe noul conzul sârb din Londra, faptul acesta se consideră, că e apropiere între Sârbia și Anglia.**

— **Olay împotriva lui Barabás. Împotriva lui Barabás, care a abzis de mandatul dela Arad și candidează din nou la Budapesta, lucrează între alții și Olay, care vrea să ajute alegerea lui Eötvös. Năbădăiosul pe care poate și Barabás l'a aplaudat când s'a năpustit împotriva naționalităților, acum decurând a ținut și o vorbire împotriva lui Barabás. A spus, că deși face parte din același partid ca Barabás, nu este însă dintre slujii stăpânirii (ca Barabás). A mai zis că în viața obștească maghiară sunt două albi: una a mișcilor împărătești, alta a Ungurilor cinstiți! Pe Barabás își poate ori-și-cine închipui că unde îl socotește, de vreme ce luptă împotriva lui.**

— **Dreyfus rehabilitat. Înalta Curte de ca-sație a nimicit sentința adusă la Rennes asupra lui Dreyfuss și l'a rehabilitat definitiv pe acesta**

— **Ex-împărăteasa Eugenia în Ischl. Eugenia, ex-împărăteasa Franciei, Joi seara a sosit la Ischl. În hotelul Elisabeth, unde va fi încvar-tirată, pe sama ei sunt rezervate acele chilii, în cari locuiesc numai domnitorii. Chiliile acestea**

sunt în etajul prim cu ferestrele parte către riul Traun. Regina are un salon, un dormitor și un prânzător, — suita sa are două chilii și servitorimea în etajul al doilea mai multe chilii.

În chiliile unde e încvarțirată Eugenia, a locuit Eduard, regele Angliei și Wilhelm, împăratul Germaniei.

Regele a luat dispozițiuni, că înaintea ex-împărătesei să meargă un tren separat până la Vidah.

— **Alegere de învățător. Ni-se scrie: În 8 Iulie a fost alegere de învățător în comuna Tauț. Credincioșii s'au alăturat pe lângă tânărul învățător Romul Muntean, care a fost ales cu unanimitate.**

Dorim succes bun!

— **Hirotonire. Dl. Cornel Stefan, alesul capelan pe lângă dl. protopop Ioan Pepa din Buziaș, ne scrie că a fost hirotonit de către P. S. Sa Nicolae Popea, episcopul Caransebeșului.**

— **Invitare. «Reuniunea meseriașilor din Săliște» ține la 12 Iulie petrecere de vară. Dacă însă timpul va fi atunci nefavorabil, petrecerea ce va țineă Duminecă în 15 Iulie. Invitari speciale nu se fac.**

— **Petrecere mare în Oravița proiectează tinerimea universitară română din Oravița și jur. A lansat un apel către toți tinerii români universitari din acel ținut rugându-i să primească sarcina de aranjier.**

— **Înștiințare. Se aduce la cunoștința onoratalui public român, că cursurile «școalei pentru economia și industria de casă» pentru anul școlar 1906/7 se vor începe în 15 Septembrie n.**

În anul școlar 1906/7 va funcționa atât secțiunea economică a școalei cât și cea industrială.

I. Instrucțiunea secțiunii economice, care stă sub conducerea dșoarei Veturia Papp, va cuprinde: a) învățământ practic: pregătirea bucatelor și a pâinei; conservarea legumelor și a poamelor; curățirea și ținerea în ordine a locuinței; grădinaritul; spălătul, căleatul și îngrijirea rufelor, confecționarea rufelor; b) învățământ teoretic: economia de casă, chimia bucătăriei, contabilitatea; igiena, îngrijirea bolnavilor; literatura română.

Elevele, ai căror părinți s'au îngrijitori nu s'au în Sibiu, au să locuiescă în edificiul școalei str. Baier Nr. 1 (edificiul «Albinei»).

Se vor primi numai eleve, cari au împlinit 15 ani și au terminat cel puțin școala elementară.

Instrucțiunea va fi exclusiv în limba română. Se va conversa însă și în alte limbi, îndeosebi în limba maghiară și germană, dar numai în pauză și la masă.

Taxele prescrise: 1. Fiecare elevă internă va avea să solvească o taxă lunară de K. 50.—, din care se vor achita speșele efective ale școalei, cu excepțiunea remunerațiunii instructorilor, pe care o achită reuniunea din al său. 2. Fiecare elevă externă va avea să solvească o taxă lunară de K. 40.—, pentru care va primi și ameaza și ojina.

Taxele sunt a se solvi tot pentru trei luni anticipativ.

În caz, că o elevă înscrisă deja întrerupe cursul fără motive acceptabile, e datoare a despăgubi reuniunea pentru fiecare lună a anului școlar cu câte K. 10.—.

Elevele interne au să aducă cu sine: saltea, plapomă, 3 perini, 2 schimburi pentru pat, 1/2 duzină din rufele necesare, 6 ștergere pentru bucătărie, piepten, perie pentru cap, perie pentru dinți, hainele necesare. Șorțurile pentru bucătărie și le vor face elevele înseși; dar șorțuri pentru casă au să aducă cu sine.

Cursul se începe în mod regulat la 15 Septembrie n. și se termină la 15 Iulie n.

II. Instrucțiunea secțiunii industriale, care stă sub conducerea dșoarei Alexandrina Tieranu, va cuprinde: cusut, croit, împletit cu mașina, tors și țesut.

Elevele pot fi interne și externe. Cele interne vor avea să solvească pentru întreținerea o taxă lunară de K. 50.— și didactru lunar de K. 10.—; cele externe vor solvi didactru lunar de K. 10.—

În caz, că o elevă înscrisă deja întrerupe cursul fără motive acceptabile, e datoare a des-

păgubi reuniunea pentru fie-care lună cu câte K. 10—

Elevele interne au să aducă cu sine: saltea, plapomă, 2 perini, 2 schimburi pentru pat, 1/2 duzină din rufe necesare, piepten, perie pentru cap, perie pentru dinți, hainele necesare.

Cursul se începe în mod regulat la 15 Sept. n. și se termină la 15 Iulie n.

Pentru amândouă cursurile informațiuni se pot primi dela conducătoarea școlii, dșoara Veturia Papp, Sibiu, str. Baier Nr. 1.

Comitetul „Reuniunii femeilor române din Sibiu“.

— **Necrolog.** Primim întristătoarea știre, că Cornelia Olar, fiica asesorului consistorial Vasile Olar, și soția preotului Popovici din Hodon, după un morb îndelungat a murit Miercuri după prânz. Inmormântarea s'a făcut Joi.

Pe răposata o deplânge afară de iubitul ei soț și tată, și doi copii rămași de mici orfani.

Sufletul ei odichnească în pace!

Celor întristați le trimitem sincerile noastre condolențe.

— **Inmormântare cu urmări triste.** În luna Martie, din anul trecut Țiganii din Jászberény au îndurat o mare nenorocire. Moartea a rănit din mijlocul lor pe Țiganul, care știa mai bine cântă la vioară. Și a fost o înmormântare pompoasă, așa cum știu Țiganii s'o face, cu muzică și cu cântări de jălanie. Preotul însă i-a spus, că nu-i iertat să petreacă cu muzică pe cel mort la groapă, când e post. Țiganii însă nu l'au ascultat. Atunci preotul, învățătorul și copiii administratori ca să încunjure scandalul, au plecat înainte la mormânt, l'au sfințit și apoi s'au luat pe altă cale către casă. Când au sosit Țiganii la cimitir și n'au găsit pe preot nicăiri, s'au luat după el. L'au ajuns în margini de sat. Inzădar le-a spus că el și-a făcut datoria, Țiganii fiind beți l'au luat de guler și l'au dus în cimitir să facă slujbă pe mormânt. Un ficior, ce miroseă a beutură de o poștă, într'atâta s'a obrăznicit față de preot, încât i-a tras o palmă.

Zilele trecute s'a pertractat afacerea aceasta. Țiganul viteaz, a fost pedepsit la șase luni închisoare, iar ceialalți la câte-o lună.

— **Greci ucigași.** Se scrie din Salonic: Doisprezece Români, între cari și 5 copii, elevi la școala primară română din Huma, au fost împușcați de antartii greci, pe când munciau la ferestrea. De asemenea nu s'a dat încă de urma altor 40 Români dintr'un sat românesc — tot din Meglen — cari munciau la un alt ferestru.

Aceste crime au produs mare consternație printre Românii din Meglen.

Instituiții sunt decise să se retragă, dacă nu se garantează viața Românilor.

— Dl Dimitrie Țincu, Român originar din Spurlița (Macedonia) a fost omorât de țarmul rîului Bistrița în apropiere de satul grecesc »Prodom«.

Cauza pentru care a fost omorât este că de douăori a fost somat să retragă pe tată-său din partidul românesc, dar' tinărul român a respins propunerea antartilor.

Iar »Epoca« scrie:

Din Bitolia primim o știre de o excepțională gravitate. Antartii și agenții provocatori greci, nemulțumiți cu sângeroasele atentate la viața notabililor români din diferite comune, au mers cu îndrăzneala până a atacă chiar pe membrii corpului nostru diplomatic.

Astfel consulul nostru la Bitolia, dl Gintescu, a fost victima unei vitale agresivități din partea unui agent provocator grec pe una din străzile orașului.

Acest îndrăzneț agent a fost imediat arestat.

Alte amănunte lipsesc deocamdată.

— **Nefericire.** Pentru cine e robit cu totul de patima beției, un medicament neîntrecut, ce poate să-l împiedice și desvețe dela aceasta patimă distrugătoare și omoritoare de viață prețuește foarte mult. Atragem atențiunea asupra inseratului farmacistului Frankl Antal din Seghedin, ce-l publicăm sub titlul »Am fost bețiv.«

— **Wolf J.,** pantofar de ghete femeiești și bărbătești. Arad, strada Weitzer (palatul minorităților).

— **Corecții pe hârtie calitate foarte fină**

100 bucăți cu 1 cor. 1000 bucăți 9 cor. se poate căpăta în Librăria lui Ingusz J. și fiul Arad.

A V I S.

Internatul Pavelian de băieți gr. cat. din Beiuș. Părinții, cari ar dori ca pruncii lor pentru anul școlar 1906/907 să fie așezați în institutul »Pavelean« de lângă gimnaziul din Beiuș, — sunt avisați, ca cel mult până în 20 August a. c. să-și trimită suplicele la rectorul acelu internat. Taxa de întreținere la an e: 240 cor.; pentru uniformă 60 cor. și pentru instrucție: 10 cor. pe an. Laolaltă 310 coroane. *Plătirea are să se întâmple cu toată punctualitatea în două rate semestrali anticipative.*

Rectorul internatului Pavelian.

CONCURS.

Pentru ocuparea unui post de practicant la institutul »Sătmăreana« se publică concurs pe lângă salar anual de 800 coroane.

Recursele instruite cu documente referitoare la studiile absolvate și cunoștința de limbi sunt a se înainta Direcțiunii în Seini (Szinyérváralja) până în 4 August a. c.

Direcțiunea.

Poșta Redacției.

Teodor Simoc, Margitta. Mulțumirile publice se publică numai când va fi loc mai mult. Suntem tare îmbulziți cu material de interes general.

Un preot, Lugoj. Ne am informat: sunt amândoi (acei preoți slabi) gr. orientali. Ceeace nu poate însemna însă că întreaga preoțime gr. or. ar fi — slabă, după cum nici purtarea canonicului Madincea la alegeri nu poate detrage din meritul acelor preoți gr. cat. cari și-au făcut datoria. Citiți, de altfel, în privința asta, »Orizontul« Nr. 4.

Petru Pecican, Comlăuș. Concursul privitor la primirea în Institutul Oteteleșanu s'a publicat deja (vezi »Tribuna« Nrul 103).

Posta Administrației.

Dlul Aurel Ioanette. Câmpeni. Am primit 10 cor. Abonamentul e plătit până la 1 Octombrie 1906.

Economie.

Arad, 13 Iulie 1906

Bursa de mărfuri și efecte din Budapesta.

Cota oficială pe ziua de 13 Iulie.

INCHEEREA LA 12 ORE :

Grâu pe Oct. 1906 (100—cigr.)	7.62 — 7.63
Secară pe Octomvrie	7.91 — 7.92
Orz pe Octomvrie	6.47 — 6.48
Cucuruz pe Iulie	6.01 — 6.02
Cucuruz pe 1907	5.44 — 5.45
Grâu pe Aprilie 1097	6.49 — 6.50

INCHEEREA LA 5 ORE :

Grâu pe Octomvrie 1906	7.64 — 7.65
Secară pe Octomvrie	7.93 — 7.92
Ovăs pe Octomvrie	6.46 — 6.47
Cucuruz pe Iulie	6.06 — 6.07
Cucuruz pe 1907	5.45 — 5.46
Grâu pe Aprilie 1907	6.51 — 6.52

Prețul alcoolului în Arad.

Alcool rafinat în mare	Cor. 158—
„ „ „ mic	„ 160—
„ brut „ mare	„ 156—
„ „ „ mic	„ 158—

Târgul de porci din Kőbánya.

De prima calitate ungară: Bătrâni, grei părechea în greutate peste 400 kgr. 116—118 fil.; bătrâni mijlocii, părechea în greutate 300—400 kgr. — fil.: tineri grei în greutate peste 320 kgr. 123—125 fil.; calitate sârbească: grei părechea peste 260 kgr. 124—125 fil.; mijlocii părechea 250—260 kgr. greutate 126—130 fil. Ușori până la 240 kgr. 116—118 fil.

Redactor responsabil: Sever Bocu.
Editor proprietar: George Nichin.

Cultivarea părului. Cea mai obvenientă cauză a căderii părului, după cum a dovedit-o cei mai renumiți medici, e însuși mătreața, cei ce sufer de acest morb

in timpul cel mai scurt devin pleșuvi, dooare-ce mătreața slăbește perii și uscă rădăcinile părului. Nenumărați medici experți din patrie și străinătate recomandă »spiritul de păr PETROLIN«, despre ce prin epistole de recunoștință se arată că după o folosire de câteva zile împiedecă căderea părului, și ori ce alt morb de cap si în mod avanta-

gios ajută la creșterea de nou a părului. La cumpărare să fiți cu băgare de samă la simbolul de mai sus. Ori ce alt spirit adus în circulație e numai o imitare și falsificare stricacioasă. Se capătă numai la pregătitorul: Drogeria și laboratorul de cosmetică Korani și Wachsmann, Szabadka.

Magazin principal la farmacia Földes Kelemen. Se poate căpăta și în prăvălia de toaleta alui Hegedüs Gyula.

În negoțul meu de băcării și bumbăcării se primește ca

„Învățăcel“

un tiner, care a absolvat cel puțin 3 clase gimnaziale sau reale.

Se cere neapărat cunoștința limbelor române, germane și maghiare.

Nicolae Dușoiu, Brașov.

Am fost bețiv în totdeauna pânăce n'am folosit medicamentul contra beuturii alui Frankl Azi mă în torc cu scârbă dela ori ce beutură spirtoasă. K. M. casa p. Acest medicament n'are nici gust, nici miros. Se poate pune în ori și ce beutură spirtoasă. Sănătății nu-i stricacios. Un flacon întreg 5 coroane. Acest medicament nu se poate procura și nu se poate căpăta nicăiri, decât în farmacia lui

FRANKL ANTAL
(Szeged, Felsőváros nr. 20)

A apărut și se află de vânzare la administrația »Tribunei«:

Chestiunea de naționalitate.

De Br. Eötvös József,
tradusă de Sever Bocu.

Prețul 2 coroane plus. 10 fileri porto.

Glöckner József

Spălătorie chiemică și atelier de oo o o vâpsit de haine. oo oo Seghedin, strada Iskola n-rul 27. Timișoara-cetate. str. Hunyadi 6.

Curățește și vopsește tot felul de haine pentru femei, bărbați și copii, oo o o rolete și broderii. oo oo

Comande din provincie se efeptuesc punctual și prompt.

Expositură în Toracul-mic.

Filiată în Buziaș.

„TIMIȘIANA“

instituit de credit și economii
societate pe acții în Timișoara.

Anul întemeierii 1885. : : : Depuneri : : Cor. 2.000.000.
Capital de fond Cor. 560.000. Fond de rezervă Cor. 150.000.

Primește depuneri spre fructificare și dă deponenților 4 1/2 %₀, după depuneri peste 20000 cor. cu abdicere de 90 zile 5%₀ interese neto. Darea de venit după capitalele depuse o plătește institutul separat.

Depuneri până la 5000 cor. se pot ridica și se plătesc fără abdicere. Depuneri și ridicări se pot face pe cale postală. și se expediază franco.

Escomptează cambii cu 6%—8% interese.

Tot asemenea, acordă credite hipotecare precum și amortizaționale în modul cel mai culant.

Direcțiunea institutului.

Ioan Cotîrlă și fiul

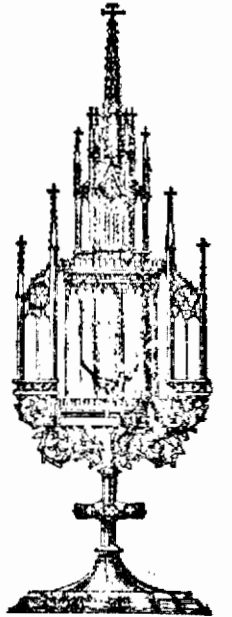
atelier de sculptură, tâmplărie și strugărie
Oravița-Română.

Aranjament complet pentru
efectuarea de icono-
stase (tâmpile), tronuri,
jețuri, strane, chivo-
turi, răpizi

și ori-ce alte lucrări de lem-
nărie în bisericile noastre de
rit oriental.

Schițare și efectuare
de planuri după co-
mande, mobile și tot
felul de

instrumente de școală,
bănci, table, catedre, ma-
șini de socotit etc.

Prețuri moderate. — Garanță desăvârșită.

La cerere atestate despre rezultate de până acum.

Avis!

Avem onoare a cunoștința onoratul
public, precum și pre stimații noștri
clienți, că din cauza ridicării chiriei
prea mare de prăvălie

dela 1 August

suntem siliți a ne strămuta prăvălia no-
astră de acum din **Andrássy-tér 22**

în **Szabadság-tér nr. 14**

„LA CIZMA ROȘIE“

(lângă fostul PORTER).

Având în vedere și mai departe a servi
onoratului public cu marfă bună și prețuri mo-
derate, rog totodată a lua la cunoștință strămu-
tarea prăvăliei și a ne da și mai departe spri-
jinul D-Voastre.

Cu stimă:

Iustin Olariu

conducătorul Societății Călțunurilor
Aradi Czipészek Termelő Szövetkezete.

Asigurări contra focului: case,
bucate, mobile, vestimente, mărfuri!

Agentura principală din Arad

A BANCEI GENERALE DE A-
SIGURARE MUTUALE SIBIENE

„TRANSSYLVANIA“

primesc oferte pentru asigurări din comitatele:
Arad, Bichiș, Bihor, Cenad, Caraș-Severin, Timiș
și Torontal, — și le efectuează pe lângă cele mai
favorabile condițiuni:

1. În ramul vieții: capitale cu termen fix, rente,
zestre pentru fetițe, capital de întreprindere pentru feciori,
pe caz de moarte, spese de înmormântare. Aceste din
urmă dela 50—500 cor. se plătesc la moment în ziua
morții întemplate;

2. În ramul focului: clădiri de tot felul, mobile,
mărfuri, produse de câmp ș. a.;

3. Contra furtului de bani, bijuterii, valori, haine,
recovisite ș. a. prin spargere;

4. Contra grindinei: grâu, secară, orz, cucuruz,
ovăs, viș (vinea), plante industriale: cânepă, in, hîmel,
nutrețuri, tabac ș. a.

Deslușiri se dau și prospecte se pot primi la
agenturile noastre locale și ceruale mai în fie-
care comună și direct prin

Agentura
principală „TRANSSYLVANIA“ în Arad

Strada Széchenyi nr. 1. — Telefon nr. 399.

Asigurați contra grindinei: cucuruzul,
grâu, secara, ovăzul și toată economia!

Asigurați: viața, zestre, capital de întreprindere, rente, cazul
morții, spese de înmormântare!

Asigurați contra furăturilor prin spargere:
bani și tot ce aveți de preț!

Naționalistii în Dietă.

— Sedința dela 3 Iulie. —

Vorbirea lui dr. M. Polyt.

Onorată Cameră! Suntem puțini aici dintre aceia cari și nainte cu 30—35 ani eram deputați. E caracteristică vremea d'atunci în ce privește situația de partid a naționalităților. Pe atunci noi făcusem parte din stânga extremă, ne alipisem micii grupări care susțineau principiile 48-iste. Făcusem aceasta în convingerea că neatârarea Ungariei va folosi nu numai Ungurului, ci este în interesul nostru al tuturor. Vorbirile mele d'atunci, rostite de altfel într-o ungurească slabă, erau ascultate cu răbdare în Dietă. (Intreruperi: Și noi te ascultăm!) Acum trăim alte vremuri.

Ugron: Ei, așa!

Polyt: Generație nouă și nou curent politic a eșit d'asupra. Față de acest curent politic, rog onorata cameră să binevoiască a mă asculta cu răbdarea cu care m'au ascultat acei bărbați politici, a căror parte mare nu mai sunt între cei vii, dar' al căror patriotizm nu l'a tras nimeni la îndoială (s'auzim!).

În discuția la răspuns situația partidelor are însemnătate preponderantă. În șir lung de ani, ca fost deputat, fusesem martor la tot felul de schimbări și formări a partidelor parlamentare maghiare. Am fost martor marelui schimbări dela 1875, când căzuse partidul mare, tare și puternic al lui Deák, cel care își câștigase atâtea merite în slujba țării. Schimbări de partid ca acum, eu însă n'am mai văzut.

N'am văzut încă cece se petrece acum: în parlamentul ungar să nu fie opoziție maghiară. Mie așa îmi pare, că era nouă d'acum — asta e numirea la modă — a desființat din viața parlamentară cele două curente istorice, cari și înainte de 1848 a existat, numite mai potrivit curent kurucz-esc și curent al labancz-ilor. (S'auzim!)

Tocmai pentru că noua eră a desființat aceste două curente, în parlamentul ungar nu există opoziție maghiară, este însă o mică opoziție: cea a naționalităților. (Strigăte: Nu opoziție, ci dușmani!)

Ca opoziție vom răspunde deci mesagiului de tron și la programul noului guvern. Vom atinge însă și situația de azi, pe care noi nu o vedem așa trandafirică, cum o vede noua cameră.

La discuția fiecărui mesaj întrebarea de competență este: care este situația țării? Marele geniu al Ungurilor, marea figură a istoriei universale, fenomenul Kossuth Lajos, în marea și vestita sa vorbire dela 11 Iulie 1848 iată cu ce cuvinte s'a adresat deputaților: »Să mântuim patria!...« D'atunci a trecut jumătate de veac și eu întreb că oare tranșacția dela 1867 ori acum coaliția mântuit-au patria?

Statului sfântului Stefan pronia cerească i-a pus ca misiune să fie — potrivit situației sale geografice — legătură între răsăritul și apusul Europei. În trecut, statul Stului Stefan a și îndeplinit această misiune. Cum stau însă lucrurile acum? În veacul trecut în apusul Europei s'au petrecut transformări uriașe. În răsărit, în Peninsula-Balcanică, s'au format state noi, independente, și se vor mai forma încă. Și care este situațiunea Ungariei, ca stat, nu ca provicie?

Sunt patruzeci de ani de când s'a dat constituție și ce face Ungaria? Durere: se chinue, se năcăjește și suferă. De ce? După a mea cea mai intimă părere: din cauză că nici până acum n'a reușit să-și aște osia vieții sale de stat. În trecut cu desăvârșire altfel au procedat Ungurii. Nu e un lucru întâmplător că la începutul evului mediu, pe vremea migrațiunii popoarelor, popoarele asiatice cari au intrat în Europa, au dispărut toate fără urme. Ungurii au rămas aici. Că au știut să formeze stat, că au știut să introducă instituțiuni europene de pe acele vremuri, este a se atribui faptului că au urmat sfatul înțelept pe care Stul Stefan l'a dat fiului său.

În vremile vechi Ungurii au știut să se conformeze împrejurărilor. S'au făcut creștini, pentru că au înțeles marea importanță a creștinismului, cu un cuvânt au respectat spiritul vremii.

Și acum stăm în ajunul unei epoci mare, noi. Era democrației. Dacă Ungaria se va conforma democrației, poate avea și va avea viitor, dar dacă nu se va conforma, nu va avea viitor.

Cum se poartă Ungaria de acum față cu democrația? Ungaria este azi singurul stat în Europa care seamănă foarte mult cu signoria vene-

țiană. Ungaria este stat aristocratic oligarhic, cu supremație de rasă. Iar aceasta e în contradicție cu democrația, e în contradicție cu spiritul modern de libertate.

Nu suferă îndoială, că Ludovic Kossuth a fost mare amic și luptător al libertăților. Dacă n'ar fi fost, n'ar fi putut să facă spărtură în instituțiunile medievale ale Ungariei, propunând desființarea iobăgiei și ducând asta la îndeplinire.

A făcut însă și Kossuth o mare greșală. El a crezut că libertatea individuală o să mulțumească și pe naționalități.

Pe acelea vremuri, Kossuth n'a înțeles încă importanța mare a puterii și ideii de naționalitate. Din punct de vedere economic iobăgia a fost desființată, nu mai există, dar față de supremația de rasă iobăgia politică se menține și mai departe. Kossuth numai la sfârșitul vieții sale a recunoscut importanța puterii și ideii naționale. Atunci a conceput marele plan al confederației dunărene. Pe această vreme am luat și eu parte la viața politică. Eram deputat croat și ca atare unionist înfocat. Veniam des dela Zagrab la Budapesta și eram în dese atingeri cu bărbații de stat maghiari d'atunci. Îmi aduc aminte bine că regretatul Somsich Pál, care era un Ungur mare, când a citit despre »confederația dunăreană«, a exclamat: »Confederația dunăreană, ce e asta? Dar astfel noi Ungurii mai bine să ne ducem la Reichsrathul din Viena, de cât la București ori Belgrad...« Planul în Ungaria a și căzut. E caracteristic însă că Ludovic Kossuth s'a ocupat cu chestia națională și dacă s'ar fi ocupat și la 1848 cu ea, sunt convins că geniul seu ar fi găsit mijlocul de a mulțumi și pe naționalități, sunt convins că atunci n'ar fi fost războiul civil, n'ar fi fost revoluție, n'ar fi fost invazie rusească, și unde ar fi ajuns astfel Ungaria?

Chestia națională nu o consider de secundară. Și simte fiecare Ungur că e importantă chestia asta. Patrusprezece ani deputații naționaliști au fost eschiși din parlamentul ungar. Asta n'a fost situație sănătoasă, n'a fost viață adevărat parlamentară unde un partid se eschide. Am venit acum în parlament și am crezut că o să fim întâmpinați prietenește, frățește. Ne-am înșelat!

Pare că pe zidurile acestui parlament ar fi scrise versuri, printre cari deputații naționaliști pot citi următorul vers al lui Dante:

Per me si va nella città dolente,

Per me si va nell' eterno dolore...

»Lasciate ogni speranza voi ch'entrate!»

Noi ne-am constituit aici ca partid național și conform usului parlamentar, am înștiințat despre aceasta cercurile dătătoare de ton ale Camerii, dar răspuns n'am primit. Am auzit că D-Voastră nu vreți să recunoașteți existența partidului național. Și de ce? D-Voastră ziceți: »Partid al naționalităților? Dar asta contrazice ideii de stat. În stat național nu poate exista partid al naționalităților.« Ași înțelege motivarea asta dacă premisele ar fi logice. Dar premisele sunt colosal de greșite. În Europa sunt multe state naționale, dar de aceea nu toate staele europene sunt și naționale.

Nu de mult am auzit în parlament o vorbire improvizată, dar foarte interesantă, vorbirea lui Bánffy. Ni-a vorbit de Franța, de Bretoni și Basci. Cred că aici în Cameră sunt mulți cari au fost și au trăit în Franța. Și eu am trăit în Franța, în quartier latin am avut colegi cari erau bretoni, basci și mă interesau mult frumoasele cântece basce. Dar într'un parlament european să compari, din punct de vedere al naționalităților, Franța cu Ungaria, nu se poate, și dacă un bărbat de stat ungar totuși o face, la asta nu se poate răspunde și nici nu e necesar, pentru că lumea întreagă știe că situația Bretonilor și Bascilor e cu totul alta în Franța de cât a multelor milioane de nemaghiari din Ungaria. Nici nu vreau să vorbesc despre asta, ci-mi permit o observație. Dacă în Ungaria nemaghiarii ar fi în raport cum sunt Bascii și Bretonii în Franța, atunci nici vorbă n'ar putea fi despre existența chestiei naționale în Ungaria și niciodată nu s'ar fi adus legea de naționalități.

Baronul Bánffy a amintit și despre Belgia. Din asta eu deduc că nu cunoaște stările de lucruri d'acolo și peste tot nu cunoaște relațiunile dintre Flamanzi și Valoni. Eu cunosc bine relațiunile acestea, pentru că le-am studiat. Când la 1879 era la ordinea zilei legea școlară, m'am adresat ministrului Belgiei și am și primit un teanc întreg

de acte oficiale despre relațiunile dintre Flamanzi și Valoni, despre raportul dintre limba flamandă și cea franceză. Pot să zic, că ar fi foarte fericite naționalitățile din Ungaria, dacă s'ar împărtași de grija ce li-se poartă Flamanzilor în Belgia. Trebuie citit, trebuie privit, cu câtă pietate vorbesc bărbații de stat belgieni despre Flamanzi.

Nagy Emil: Dar Flamanzii iubesc patria (sgomot).

M. Polyt: Recomand de altfel baronului Bánffy să citească raportul Camerei Belgiei despre limba flamandă, și se va convinge că în Belgia limba flamandă e cu desăvârșire egal îndreptățită cu cea franceză atât în administrație, cât și în justiție și instrucție, pretutindeni. Raportul Camerei, pe care îl am în mână, e o carte întreagă, p'o coloană e scris în limba flamandă, pe alta, paralel, în limba franceză.

Molnár Jenő: De pe care an e?

M. Polyt: Din 1858, dar d'atunci lucrurile nu s'au schimbat, ci aceeași lege e în vigoare. O să citesc puțin din ea. Iată un pasagiu: »Le fonctionnaire doit employer la lang du citoyen et non pas le citoyen celle de fonctionnaire».

Mai este și un alt pasagiu, foarte caracteristic. »La langue est plus que l'interes personelle, elle est plus que la conscience politique, car cel-ci est par suit de circonstances exterieures, sujette e des modifications multiples. Elle est meme plus intime au peuple que sa religion, car elle est plus ancienne et tient plus a son individualité. La question dela langue est une question de conscience, dans la quelle personne, d'autre que le proprietaire d'idios n'a a intervenir. C'est don une affaire qui ne souffre pa de discussion».

Eu nu cunosc cetățean belgian ori helvețian care să nu aibă dragoste și pietate față de cei de altă limbă. Numai în Ungaria celor nemaghiari li-se zice străini.

Dacă odată am amintit despre Elveția, fie-mi permis a aminti d'un discurs pe care l-am rostit aici înainte de aceasta cu 32 ani. Era la ordinea zilei — de asta își va aduce aminte onoratul coleg Madarász József — art. V. dela 1848, proiectul despre modificarea legii electorale, care s'a ridicat la putere ca art. XXXIII dela 1874. Pe atunci încă eu am luptat pentru sufragiu universal, ceea ce era lucru cu desăvârșire nou. Vorbirea mea a și plăcut celor din stânga extremă, pentru că pe acea vreme în partidul independist erau o mulțime de Unguri democrați. În decursul vorbirii mele am spus însă atunci ceva ce n'a plăcut partidului independist și ce a produs resens în Dieta întreagă. Se înțelege, m'au înțeles rău și au explicat fals ceea ce am spus. Am spus adică atunci, că Ungaria ori va fi o Elveție a Orientului, ori nu va fi! A doua zi s'a sculat Tisza Kálmán și a ținut o vorbire foarte pătimășă, în care m'a atacat nu atât pe mine, cât pe cei din partidul independist, pentru că el avea curagiul să stee față n față și cu partidul independist, și a numit ușurință păcătoasă faptul, că unii din acest partid m'au aprobat. Deși, onorată Cameră, eu n'am zis atunci că trebuie să înființăm cantoane în Ungaria, asta e cu neputință, asta n'ar fi patriotic ci vrednic de osândit. Și nici nu m'am gândit la asta. De altfel în vremurile noastre, suveranitatea cantoanelor de mult nu mai e ce a fost odinioară.

— Am studiat lucrul acesta în Bern. Autonomia comitatelor în Ungaria este tocmai atât de largă ca suveranitatea cantoanelor. Unde oare s'ar fi putut întâmpla ca un comitat să aibă voie a protesta, zicând: »Ugocsa non coronat». Dacă ar face-o aceasta un canton din Elveția, ar însemna că nu vrea să aparțină tovarășiei.

Ce am vrut dar să zic eu atunci când am spus că Ungaria ori va fi o Elveție resăriteană, ori nu va fi? Am vrut să zic: Ungaria de vremuri străvechi are un mijloc de a rezolva chestia naționalităților și acesta este autonomia municipală.

Când s'a desbătut la 1868 așa zisa lege de naționalități, erau două proiecte. Unul al minorității, iar altul al majorității. În acea minoritate nu erau însă numai deputați ziși naționaliști, ci în minoritatea d'atunci erau și nemaghiari din partidul independist, era un Sârb, care fusese deputat și la Dobrițin, în 1849, erau deakști înfocați. Insuși Deák Ferencz nu știa cărui proiect să-i dea dreptate și în cele din urmă a primit întâiul capitol al proiectului majorității, iar acest capitol, o spun curat, nu e nici carne, nici pește. Pentru că, onorată Cameră, în capitolul acesta nația

etnică se confundă cu cea politică, cetățenia de stat cu legătura către stat.

S'a făcut astfel legea de naționalități, s'a și sancționat, dar nici odată nu s'a dus la îndeplinire. Nu cunosc stat în Europa unde o lege sancționată să se ignoreze astfel, să nu se aplice. Numai în Turcia se pot petrece asemenea lucruri.

La 1858, cu privilegiul congresului dela Paris, Poarta a făcut cunoscut marilor puteri că a edat »hati humajun,« care asigură egală îndreptățire popoarelor nemohamedane din imperiul turcesc. Am citit procesul verbal al congresului din Paris. Într'insul se zice: »puterile constată marea valoare a acestei comunicări etc.; nu s'au amestecat deci în afacerile acestei mari puteri, au zis că e foarte frumos din partea Porții că a dat o lege pentru egala îndreptățire a confesiunilor. Poarta însă nici odată n'a executat legea. I-au pus deci în cărcă chestia macedoneană, dupăcum au înzestrat-o și cu — comisia europeană.

Se zice, onor. Cameră, că Ungaria e stat național. Bine. Dar' sunt bărbați de stat cari recunosc adevărul că Ungaria nu e încă de tot stat homogen național, dar' asta se poate ajunge prin asimilare. Bine; asimilarea în evul mediu a reușit în câte-un stat ori altul, dar' atunci asimilarea se făcea mai mult cu foc și sabie. Știm că în evul mediu în Franța e »vivere lege Burgundorum, vivere lege Francorum«. Asimilarea a și reușit în Franța, care a devenit astfel stat unitar național; tot așa au ajuns unitare naționale și Italia și Germania, unde față de 50 milioane Germani cei 1 și 1/2 milion Poloni nu numără. Sunt treizeci de ani de când după o vorbire a mea baronul Prómay a exclamat: »quem ferrum non sanat, ignis sanat!« Dar' în statele moderne asimilarea nu se mai poate face cu foc și cu fer. În statele moderne este un alt mijloc de asimilare: pe cale culturală. Dacă nația maghiară etnică are o cultură națională de natură asimilatoare, nu obiecționăm.

Numai că asimilarea aceasta culturală nu-i permis să se folosească de mijloace cari forțează. Nu-i permis să vie în Dieta proiect de lege cum a fost al lui Berzeviczy (mişcare în stânga), nu-i permis să se dea ordonanță cum a fost a lui Lukács György. Coaliția a atacat guvernul lui Fejérváry, dar nu s'a găsit nimeni să atace ordonanța lui Lukács, care a fost mai rea decât proiectul lui Berzeviczy, ci a tăcut frumos și așa pareă că aprobă aceea ordonanță.

Cu chestia de naționalitate e în oare care legătură o mare chestie socială. Această chestie de mare importanță eu am studiat-o în Franța, așa zicând la fața locului. Făcând abstracție de împrejurarea că socialismul poate să rățacească, să ajungă în extreme, m'am temut de el și pentru că așa socoteam, el va nimici sentimentele naționale. Guvernele maghiare precedente au spriginit pe socialiști împotriva naționalităților. Și e caracteristic, că noi ne-am înșelat: socialiștii simpatizează acum cu naționalitățile, dușmanul cel mai mare al socialiștilor este partidul independenț-kossuthist. Noi nu avem nici o legătură cu socialiștii, noi nu i-am căutat și totuși ei simpatizează cu naționalitățile și socialiștii așa zicând tocmai pentru păcatele guvernelor anterioare au ajuns să aibă o uriașă influență printre naționalități.

Azi socialiștii sunt toleranți față de naționaliști, vorbesc cu poporul nostru în limba lui. Atunci când vedem că socialiștii simpatizează cu naționalitățile, întreb: care este temeiul comun al socialismului și al naționalităților? Una e temeiul: democrația (aprobări între naționaliști). Democrația creează între ele oare care comunitate și tocmai stând pe baze democratice, socialiștii și naționalitățile sunt d'opotrivă aderenți ai sufragiului universal (aprobări între naționalități.)

On. Dietă! În proiectul de răspuns separat, ce am de gând să pun pe masa Dietei, este dezvoltat pe larg punctul de vedere ce-l avem în privința chestiei sufragiului universal. Acum amintesc aci numai în trecăt, pentru-că așa cred, o să am prilejul să vorbesc deosebit în privința dreptului de vot obșteșc.

Acum spun numai atâta pe scurt, că eu în Europa întreagă — deși chestia asta are o literatură colosală — nu cunosc un așa sufragiu universal, care să fie făcut pendent de momente etnice (aprobări între naționaliști) iar dacă există asemenea drept electoral, acela nu este sufragiu universal (aprobări între naționalități).

Tinerimea maghiară a cuprins foarte bine chestia națională. Nainte cu 10—15 ani, când a

pornit campania în contra firmelor străine, tinerimea maghiară a lipit niște țidule mici pe fiecare ușă de prăvălie ori acolo unde nu era inscripție ungurească. Ce era scris pe aceste mici țidule? »Națiunea trăiește prin limba sa!... Bine, foarte bine. Dar ce însemnează asta? Asta nu însemnează că e permis să vorbești în familie ori pe stradă și în altă limbă, ci că limba să se valoreze și în viața de stat (aprobări între naționalități). Dacă nația maghiară etnică zice că nația trăiește prin limba sa, atunci asta trebuie aplicat și pentru alte popoare, pentru-că și noi vrem să trăim cu limba noastră (ovațiuni între naționalități), noi Sârbii, noi Slovaci, noi Români, pentru-că suntem fii acestei patrii (ovațiuni între naționalități).

Ceeace se numește acum eră nouă, are o arătare înveselitoare și asta e relațiunea dintre Ungaria și Croația. Eu cunosc bine relațiunile din Croația, pentru-că după diploma din Octombrie până la 1868 am fost membru al Dietei croate. Ca tinăr, eram unionist fervent și noi, partidul național croat, am luptat împotriva lui Schmerling pentru-că el reușise să înființeze în Croația un partid al său. Am luptat și nu am lăsat ca Dieta croată să trimită reprezentant în Reichsrat după cum îi reușise asta lui Schmerling în Transilvania.

Dar care a fost recunoștința? La 1867, când s'a făcut între Ungaria și Croația transacția, guvernul maghiar a octroat îndată asupra Croației o lege electorală și numai pe baza acestei legi octroate a fost cu puțință legătura ce s'a încheiat între Croația și Ungaria, legătură cuprinsă în legea XXX din 1868. (O voce din stânga: Am dat carte albă Croaților!)

N'a fost aceea carte albă, onorate coleg, ci ea a fost: dictandum dela Budapesta la Zagrab. P'atunci eu, cu mai mulți soți opozanți, am ieșit în luna Ianuarie 1868 din Dieta Croată, motivând și protestând cu tărie.

On. Cameră! Este înbucurătoare scena pe care o vedem în Dieta Croației. Guvernele maghiare de până acum sprijineau în Croația până și cea mai autocrată guvernare și numai după-ce noul guvern maghiar a schimbat tactica, numai atunci au fost cu puțință în Croația alegeri libere într-o câțva, atunci numai s'a făcut marea schimbare de a fi cu puțință a face opoziție serioasă. Eu așa cred, că în privința asta are mari merite onoratul coleg, Kossuth Ferencz, pentru-că el a intrat în legătură cu partidul rezoluționist dela Fiume în Zagrab. E foarte înveselitor acest lucru, pentru-că în Croația e un singur popor, o singură nație sub două numiri: Croați și Sârbi; ambii vorbesc însă aceeași limbă și după-cum se formează acolo lucrurile, se va influența și soarta Sârbilor din Ungaria.

Croații însă, după-cum cunosc eu lucrurile, trebuie să procedă foarte cu grijă. O să vedem dacă va reuși noul aranjament financiar?! O să vedem cum o să decidă în afacerea Fiumei, pentru-că afacerea asta Croații n'o consideră încă decisă. O să vedem ce s'alege din alipirea Dalmației? O să vadă Croații și Sârbii dacă noul guvern are destul curajiu a se pune în față cu guvernul austriac, ori va urmări principiul: »quieta non movere!«

On. Dietă! Sunt trei săptămâni de când a fost aici baronul Croației, contele Pejachevich Tivadar. A conferat cu deputații croați, s'au înțeles asupra noului guvern. D'atunci au trecut 3 ori 4 săptămâni, dar noul guvern tot nu s'a constituit și în Zagrab se zice, că sunt la mijloc oare-cari influențe vieneze.

Ei bine, onor. Cameră, nu am de gând să interpelez pe prim-ministru asupra acestei chestii; acoio-s deputații croați, interpeleze dânsii, pentru-că totuși e curios, ca în întregul aparat administrativ în Croația au rămas funcționarii vechi și până ce în Budapesta Croații sunt bine primiți, pân'atunci în Croația domnește vechiul terorism.

Onor. Cameră! Chestia statului național, despre care baronul Bánffy a vorbit așa pe lag, e lucru superat: sunt vre-o treizeci ani de când am isprăvit cu discuția asupra lui. L-am isprăvit cu Tisza Kálmán și Grünwald Béla. Actele de proces sunt închise, ba și sentința s'a adus, pentru-că opinia publică a Europei, pressa, ni-a dat dreptate nouă, naționalităților (contraziceri). Așa a fost și la 1895, când am ținut congresul în Budapesta și când după aceea imediat s'a ținut la Paris un mare meeting, la care au luat parte bărbați

de stat francezi, foști ministri, și au aprobat programul nostru. Chestia asta e deci superată!

Este cu totul alta, chestie de mare însemnătate aceea pe care baronul Bánffy a pus-o în discuție și se referă la relațiunile dintre Ungaria și Austria. Foarte cuminte baronul Bánffy a zis că interesul dinastiei e să se întărească statul național ungar. Bine, foarte bine. Numai că în privința asta bărbații de stat maghiari sunt în mare eroare, eroare care a ieșit la iveală chiar cu prilejul crizei trecute. Coaliția a crezut că puterea monarhiei cu care dinastia a investit nația maghiară etnică, este puterea acesteia. Asta însă n'a fost puterea nației maghiare etnice, ci fost putere împrumutată. Și ce a arătat criza? Coaliția a crezut că va învinge față cu cercuri vieneze, față cu dinastia. Și ce s'a întâmplat? A venit porunca dela Chlopy și apoi a venit 2 Septembrie. Coaliția, onor. Dietă, a vrut să joace convent francez, dar asta n'a putut să reușească pentru-că aceea coaliție nu dispunea de puterea conventului. Și, prin urmare, ce s'a întâmplat? Coaliția a fost silită să capituleze și încă a fost o capitulare pure et simple. Și atunci înaintea Europei s'a jucat comedia lui Shakespeare: »Mudado abouth nothing«.

Coaliția credea, că va aduna la Viena puterea pentru scopurile sale. Eată de ce este important a se judeca bine relațiunile dintre Austria și Ungaria. A fost scandalosă demonstrația ce s'a înscenat în Viena încontra delegațiunei ungare, mai ales când știu cauzele. Ne-am bucurat când dl prim-ministru a exoperat tariful vamă independent. Dar ce a fost urmarea? În Viena toate partidele, Germani și Slavi, schimbat frontul față de Ungaria. Și știe Dumnezeu ce urmări vor avea acestea în Austria. Nația maghiară etnică a lucrat foarte rău când a mărturisit: »aula est pro nobis«. Asta este devisa foarte înșelătoare, trecătoare. Când s'creat la 1867 dualismul, înțelesul adevărat al acestuia era ca în Austria să se asigure hegemonia Germanilor, în Ungaria Ungurilor, cum s'a realizat principiul »aula pro nobis«. Austria în ce-i privește pe Germani? Așa cum vedem azi: că acolo nu mai domnesc Nemții, dimpotrivă, zi de zi crește influența Slavilor și a mâne Cehii vor putea să zică »aula pro nobis«. Ungurimea nu-i bine deci să se razime pe acest principiu, ci politica cea bună cere să se razime pe propria-i putere, să se razime pe puterea acelor popoare cari de 1000 ani locuiesc aici și iubesc patria aceeași. Aci trebuie căuta puterea și nu-i permis a recurge în altă parte pentru-că îndată ce nația maghiară caută altă putere, se poate foarte ușor întâmpla ca la 1848, că tocmai acolo i-se detrage spriginul, un mai ales a contat. Ungurimea nu poate avea cât o singură politică și asta e: să se sprijine pe propria-i putere (aprobări generale), să sprigine pe înțelegerea popoarelor sale.

Onorată Cameră! Cât este de tristă situația ca stat a Ungariei, o dovedește întreaga politică externă. S'au vorbit multe în delegațiuni, dar aceea Goluchowsky stă locului, n'a căzut și cercuri autorizate se zice: »se vorbește mult în delegațiuni dar asta nu schimbă lucrurile...« Oare-cari experiențe în privința chestiilor terne și privitoare la rolul trist pe acest ter al Ungariei. Cel mai mic stat din Europa zicem Montenegro, a avut influență mai mare și a jucat rol mai mare de cât Ungaria cea mare (aprobări la mijloc.) Pe vremea războiului sârb-turc și ruso-turc am interpelat adesea pe Tisza. Toți știm că era un dialectician minunat, când trebuia să-mi răspundă, se ducea întâmplându-se la Viena și întorcându-se, citea răspunsul de pe mică hârtie. Odată, recunosc, i-am adresat o terpelare vicleană (Strigăte: Ca și vorbirea azi!) la care Tisza trebuia să răspundă cu da cu nu. Tisza Kálmán s'a dus la Viena, dar n'a putut primi acolo răspuns, pentru că întrebarea care e relațiunea dintre Austria și Rusia pe de o parte, pe de altă parte care e relațiunea între Ungaria și Turcia. Tisza s'a ajutat cu o glumă și mi-a zis: »Du-te, dle deputat la Constantinopol și interpelează pe pașalele turcești, iar nu pe prim-ministru maghiar«. Se înțelege, Dieta întreagă a aplaudat a petrecut, mie nu mi-s'a dat însă răspuns, glumă a putut fi bună, dar Ungaria nu s'a cumișit nimic pe urma ei.

La 1878, când eram deputat, s'a pus pe tapet chestia ocupațiunei. Știm, că opinia publică maghiară a fost hotărât în contra, și abia era bărbat

de stat maghiar care să aprobe ocuparea. Colegul Széll Kálmán ar putea să spună multe despre cele ce s'au petrecut atunci la Viena și cât l'a rugat M. Sa să rămână ministru de finanțe. Dar Széll s'a retras, pentru că, zisese: nu e în stare să reguleze situația financiară în caz de ocupare. Senyei Pál, un bărbat de stat genial, a ținut atunci la Pojon o vorbire foarte interesantă și minunată în contra ocupației. L'am felicitat și el mi-a răspuns că este hotărât în contra ocupației, deși în chestia de naționalități e d'o părere cu Tisza.

Intreb eu, onor. Dietă, oare ocupația este în interesul Ungariei? Când s'a manifestat acea simpatie reciprocă în Belgrad, când Sârbii și Ungurii s'au îmbrățișat și sărutat, când steagul maghiar și sârb falfăia alături (aprobări în stânga), atunci Ungurii au făcut oarecari făgădueli în ce privește ocupația ori mai bine evacuarea! Este însă bărbat de stat maghiar care să îndrăznească a merge la Viena, să facă acolo propuneri privitoare la evacuare? Dar cercurile vieneze ar considera asta drept temeritate.

Congresul dela Berlin n'a contemplat asemenea ocupație, ci contemplase ocupație provizorie, cu scopul ca Austro-Ungaria să ia măsuri în chestia agrare.

Au trecut însă 28 de ani dela ocupație și în chestia agrară monarchia noastră tot n'a decis încă. În Bulgaria, Sârbia și Muntenegru, unde în privința agrară sunt aceleași relații, s'a decis deja de douăzeci de ani în chestia agrară, numai Austro-Ungaria n'a decis.

Ce privește chestia balcană, pentru Ungaria este de mare însemnătate. Noi trebuie să ne grăbim a lua poziție față de popoarele din Balcani, până ce Anglia e putere decisivă în Balcani.

Guvernul Ungariei este însă fără putere în chestia externe.

Weberle Sándor: Nu-i așa.

M. Polyt: Are dreptate dl prim-ministru. Austria face politică imperială în Balcani și între Unguri și Austriaci în privința asta nu-i decât deosebirea că și Ungurii vor politică imperială în Balcani, numai că vor ca aceasta să fie cu desăvârșire maghiară (aprobări).

M'a surprins foarte când bătrânul meu amic, deputatul Ugron Gábor a scris articol și a amintit nu evacuarea, ci că Bosnia și Herțegovina trebuie să fie maghiare (aprobări).

Ugron: Firește!

M. Polyt: Asta n'are să deștepte simpatie în peninsula Balcanică!

Ugron: Imi pare rău, dar așa ar fi bine!

M. Polyt: Asta o să facă rea impresie.

Ugron: Imi pare rău.

M. Polyt: A făcut rea impresie la Belgrad și strică întreg efectul ce l'au provocat Ungurii umblând p'acolo. On. Dietă! Trebuie să mă mir, că inaugurându-se o eră nouă și schimbându-se politica față de Croația și popoarele din Balcani, nu s'a aflat chip de a se inaugura o politică mai conciliantă și cu popoarele din patrie, căutându-se buna înțelegere. Ar fi poate o datorie a Dietei să aștepte modul de a împăca și naționalitățile. Doar n'am pretins mult. Știm prea bine, că relațiile noastre nu pot fi acele dintre Ungaria și Croația (aprobări). Asta nu se poate (mișcare strigăte: Ce vreți? Spuneți-o!) Consecvența ar fi însă nu ignorarea milioanele de cetățeni nemaghiari, asta în contradicție cu înreaga istorie și cu trecutul Ungariei.

Așa cred, noi toți suntem fii acestei patrii. Ne iubim țara întocmai cum o iubesc Ungurii, pentru că e și patria noastră. Aici trăim, aici ni-am născut, aici ni-am dezvoltat, aici odihnesc osâmintele părinților noștri, cum să nu iubim patria asta? Dar asta ar fi ceva contra naturii! Nu trebuie să se creadă că noi am avea cine știe ce tendințe centrifugale. Asta nu-i adevărat. Pentru că noi, naționalitățile, ne-am contopit cu Ungaria.

Noi altă cultură avem, iubim patria și noi zicem: aici trebuie să trăiești și să mori (aprobări). Cortezii spanioli, când alegeau rege, ziceau: noi, cari prețuim cât D-Ta, noi, cari avem mai mult ca D-Ta, te-am ales rege ca să ne aperi libertatea; de vei apăra-o, bine, dacă nu, nu!

Fie așa și cu poporul ungar: să apărăm împreună libertatea, să apărăm împreună neatârnată Ungariei.

În copilăria mea, au trecut d'atunci de mult 60 ani, căci sunt deja moșneag...

Madarász József: Dar nici eu nu sunt moșneag (ilaritate).

M. Polyt: În veacul trecut, pela anii treizeci, eram copil încă p'atunci, în urma războiului Austria emisese noi bancnote. Când le-au văzut, Ungurii ziceau că nu știu ce sunt, deoarece erau scrise nemțește. Au început deci să cânte: «Nem kell nekem új banknóta, jobb a régi magyar nóta» (nu-mi trebuie bancnote nouă, mai bun e vechiul cântec unguresc). Ei bine, onorată Dietă, să ne întoarcem la cântecul vechiu maghiar. Să revenim la vechia viață maghiară, care nu cunoaște șovinism (aprobări pe băncile naționalităților), care pe cetățenii nemaghiari nu i-a privit ca pe străini, ci ca pe frați (aprobări generale). Fie și trebuie să se afle chip pentru înțelegere între nația etnică maghiară și între naționalități, fie concordie în chipul cum l-a sfătuit St. Ștefan pe fiul său zicându-i să trateze bine și cu nemaghiarii (aprobări).

On. Dietă! În proiectul de răspuns pe care voui îndrăzni să-l prezint, se accentuează că nu trebuie țaria Ungariei căutată în unitatea de limbă, ci în înțelegerea cu celelalte popoare. În acest spirit este redactat proiectul nostru. Cred că proiectul acesta este patriotic, pentru că ideea conducătoare ne este: trebuie să fim frați și bărbății de stat maghiari să caute chipul de a crea pace și înțelegere între Unguri și celelalte neamuri din patrie (aprobări).

Ei între ei. Privitor la purtarea din Dietă a majorității «Az Ujság» dela 5 Iulie scrie:

«Crocodilii — lângă Ganges sunt considerați sfinți — au piele groasă pe spate și moale pe burtă. Și partidul guvernamental are piele groasă în sus și grozav e de simțitor pe la regiunea burții. Câte de toate știe răbdă de sus, fără a se scutura. Când însă dl Goldiș li-o spune că-i socotește preocupați, prezidentul cu burta moale consideră asta de ofenză și e gata să-i retragă îndată cuvântul. Fericite vremuri, când ei numiau guvernele hoți și pezevenclii, iar pe cei din majoritate găinari și pungăși.

Atunci mângăierile acestea n'a uofenzat de loc autoritatea Camerei, pentru că ei — mângăiau. Acum însă îi gâdăle pe dânșii Goldiș: deosebire uriașă. Autoritatea Camerei s'a ridicat în măsura în care i-a scăzut nivelul. Sub autoritate este a se înțelege burta lor, care d'asemeni e sfântă. În cele din urmă nu trebuie să mergem la țărnul Gangesului pentru ca să fie sfânt crocodilul.

Protestarea alegerii dela Bocșa e subscrisă de următorii patrioți, noi și vechi, dar mai ales noi:

Mitták Vilmos, Jäger Lipót, Bene Géza, Izser Henrik, Hirspeck Agost dr., Mentele Hermann, Kafka Peter, Hollinger Agoston, Bieber Kálmán, Varga Jakab, Borgleclus József, Glücksberg János, Dobré Mihály, Mihalecz János.

Apărător al alegerii, advocat bine plătit, este dr. Rosenthal Gyula, jupânul despre care am scris și arătat cum vrea ca el să poruncească în comitatul Caraș-Severin. Folos, din toată daravera, la tot cazul, trage!

În petiția lor adresată Dietei, înșiră câte verzi uscate toate. Între altele zic:

«Vom dovedi că în întreg comitatul Caraș-Severinului a fost aprinsă *ura contra Ungurilor și a Jidovilor* și că sub durata alegerilor atât în acest cerc cât și în cercurile vecine lozinca n'a fost numele candidatului, nici încrederea, pusă în candidat, nici programul, credeul politic, ci *ura de rassă și fanaticism religios*.

Agitatorii din Lugoș și Caransebeș au năpădit cercul, preoții nu s'au folosit de puterea asupra sufletelor pentru a propovădui învățăturile lui Hristos, ci pentru a răspândi ura, abuzând în numele și sub scutul religiei de influență ce au asupra poporului.

Propovăduitorii fanaticismului *au răscolit patimile poporului lăsat de dânșii din adins în prostie*, în așa formă, că toți ceice nu erau cu ei de un cuget, ori n'au cutezat să voteze de teama

amenințării și a bătăii, cu cari erau terorizați, ori își dădeau votul pentru candidat național.

Și soldații trimiși la fața locului pentru a păzi ordinea au fost fanatizați, așa că unii au trebuit prin deținere să fie siliți la îndeplinirea datorinței lor. Grupurile alegătorilor au fost reținute în drum, alegătorii au fost trași jos din trăsură și siliți ori să meargă acasă, ori să-și dea votul pentru candidat național.

Toate aceste împrejurări au zădărnicit lupta noastră constituțională, deoarece ce agitațiunile și ațâțările împotriva dispozițiilor legii au făcut să răsără înaintea ochilor sufletetești ai poporului român, ce e drept pacinic, dar pe o treaptă intimă a inteligenței, chipul Daco-României.

Dl C. Brediceanu dovedește însă, prin interpelarea sa, tocmai contrarul: că Români d'acolo au fost puși sub adevărată stare de asediu și au fost terorizați nu se poate mai tare.

La tot cazul Români să-și însemneze bine pe subscriitorii protestului și să nu le calce pragul casei!

Nivelul parlamentului ungar s'a coborât tare de tot. Se aud acolo cuvinte de par'că ai fi în vre-o cărcimă de pe Hortobágy. Preoți catolici (ca Markos) strigă spre naționaliști: «Ștearg vouă!» — și alte grațiozități. Insuși Justh e silit să îndrume într'una la ordine; Návay e ceva mai liberal, el se face că nu înțelege greutatea cuvintelor aruncate și le cvalifică drept — «între-ruperi».

«Az Ujság» care numai prieten nu ne este, scrie:

«*Intr'adevăr, cu naționalitățile se tratează în Dietă ca și cu niște vite. Nu-i așa: asta e patriotism național maghiar?!* Ba nu-i de loc. Pentru că simțirea asta puternică nu se potrivește de loc cu acea umilire ridicolă și înjositoare cu care se poartă față de Croați și se vorbește de Sârbi. Nu, nu încrederea și mândria națională îi întărită pe patrioți; în acest caz ei ar trebui să se revolte și în contra cuvântărilor croate și indignarea lor ar trebui să-i măture pe Croați, cari acum își însușesc pe față orașul Fiume. Nu, această tiranie îngâmfată, care calcă în picioare orice dreptate, sună opoziției. Nu acelora cari știrbesc statul ungar, ci acelora cari nu adoră, ci condamnă coaliția...»

Și mai aspru îi osândește pe nebunii aceștia ziarul «Népszava», care constată că s'a format în Dietă o adevărată bandă împotriva naționalităților.

Constatăm însă că de aceea naționalitățile nu se lasă intimidare.

Conferența interparlamentară se va ține anul acesta la Londra. Din România se duc mai mulți deputați și senatori. Probabil că se vor duce 2—3 deputați români din Dieta Ungariei. Unguri se vor duce mulți.

Prelungirea ședințelor Dietei. Fiindcă îndemnită e votată numai până la August și Dieta având să discute asupra bugetului, ministrul-prezident Wekerle va face propunerea ca să prelungească timpul ședințelor cu o oră.

Cvota. Comisia maghiară pentru cvotă și-a ținut eri după prânz ședință sub preșidența lui Széll Kálmán, care a spus, că între cele două comisii nu s'a făcut nici o apropiere. Fiecare a rămas pe lângă punctul său de vedere.

De peste săptămână.

— **Hirotonire.** P. S. Sa Ioan I. Papp episcopul diecezan a hirotonit Sâmbătă în capela episcopescă, întru preot pe diaconul Iustin Nica și întru diacon pe Titus L. Mihailovici.

— **Incheierea anului școlar la institutul teologic din Arad** s'a făcut Sâmbătă. La slujba dumnezeiască împreună cu Te-Deum ținută în capela seminarială a servit părintele A. Vesalon, duhovnicul seminarial și diaconul N. Mihulin. Răspunsurile liturgice le-a cântat corul teologilor de sub conducerea profesorului T. Lugojan.

Înainte de distribuirea atestatorilor școlare și înainte de eliberarea tinerimei la căminul părintesc, P. C. Sa Roman Ciorogar a ținut absolvenților în teologie o foarte instructivă vorbire îndemnându-i să folosească cu vrednicie învățăturile primite în institutul nostru.

A urmat apoi prânz comun.

— **Chestia stipendiilor.** Aceasta chestie, ce preocupă atât de mult pe grănițerii nostri năsăudeni — după cum scrie «Revista Bistriței» — e aproape să fie odată limpezită. Deputația constatătoare din dnii G. Domide, vicarul C. Deac, prof. Păcurariu, adv. dr. Ciuta, dr. S. Pop și dr. V. Onișor, care s'a prezentat zilele trecute la prim-ministrul a fost primită afabil și a făgăduit ca în timpul cel mai scurt posibil va rezolvă aceasta chestie potrivit cu intențiunea fondatorilor și cu dorința grănițerilor.

— **Examenul de maturitate la gimnaziul din Beiuș** s'a terminat în 23 Iunie, cu următorul rezultat: Eminent doi: A. Bolcaș și R. Voina; bine 8: A. Ardelean, S. Andru, A. Balea, I. Ionescu, V. Petru, A. Mihali, D. Pop; maturi 20 de inși. Dela scripturistica au fost respinși 10 inși, la verbală au căzut 8 din câte-un studiu și unul din mai multe.

Ori-și-cât de mare a fost strictetea la examenul de maturitate, avem mângâierea că din limba română tinerii au dat cele mai bune răspunsuri, din câte s'au auzit la gimnaziul din Beiuș, dovadă că însușeștii și idealistul profesor de limba română, dr. C. Pavel își dă toată străduința să șteargă învinuirea, că la gimnaziul din Beiuș nu se dă însemnatate limbei române.

— **Principele Bulgariei în Ungaria.** Principele Bulgariei a petrecut zece zile în Ungaria. În decursul acesta el a călătorit împreună cu prinții de Coburg, Filip și Leopold, prin comitatul Hont. A cercetat arhivele dela Ipolyság și Selmezbánya. Cât a stat aici, a avut parte de zile vesele.

— **Adunare poporală contra masacrării Jidovilor.** După cum se vestește din Pojon, în hotelul Bellevue de acolo s'a ținut o adunare poporală bine cercetată în care s'a protestat contra masacrării Jidovilor la Bialistoc. S'au ținut mai multe vorbiri prin care se condamnă vărsările de sânge din Rusia. De față a fost și scriitorul englez Forster, care e martor ocular al măcelului dela Odessa. S'a luat următoarea rezoluțiune:

Adunarea poporală ținută în Pojon își exprimă adâncă sa părere de rău pentru jertfele tulburărilor dela Bialistoc și crede, că Duma va putea să împiedece vărsările de sânge.

— **Cine-i mișel?** Kabos Ede, redactor la «Függetlenség» răspunzând confratelui său Szudy dela «Arad és Vidéke» recunoaște că a comis toate câte i-le impută colegul său (furt, falsificare de documente publice), zice însă că a suferit pentru păcatele sale și deci societatea trebuie să-l ierte. Apoi a comis păcatele fiind în mare strâmtoare...

Kabos spune însă că Szudy ar fi comis păcate pentru cari nu și-a împlinit pedeapsa: a furat un palton de iarnă!

Va să zică între colegii maghiari asta ar fi deosebirea: unii au suferit pentru crimele săvârșite, alții nu!

— **Dramă sângeroasă** s'a petrecut la 8 Iulie la Murăș-Oșorhei. Sublocotenentul Fülöp

Lajos (honved) a împușcat cu revolverul pe Oreskovits Jenő, vicecăpitan de poliție. În seara aceea ei au patrecut împreună la teatru. Era cu ei și soția lui Oreskovits, căreia tânărul ofițer îi făcea curte de mult, așa că în cele din urmă bărbatul bănuia ceva.

De aceea, pentru a se încredința dacă nevasta îl înșală ori ba, Oreskovits după teatru a zis că are oră de serviciu, s'a dus la poliție deci iar pe soția sa a petrecut-o acasă ofițerul. Peste puțin însă Oreskovits s'a dus acasă, unde deși a sunat mult, nu i-s'a deschis, așa că în urmă a spart și a intrat pe fereastră. În casă a găsit pe doamna în brațele ofițerului. A tras deci sabia să lovească în ofițer. Acesta însă, pentru a se apăra, așa zice, a tras cu revolverul și l-a nimerit drept în piept; glonțul i-a perforat plămânul și a atins și vârful inimii. I-s'au dat însă îndată ajutoare medicale, așa că speră să-l scape. El e însurat de doi ani. Părăsise armata pentru a se putea însura. Când îi legau rana, a exclamat: «Nevasta m'a înșelat, amantul său m'a împușcat; duceți-mă să nu-i mai văd». Ofițerul s'a înștiințat singur la comanda militară, de unde l-au trimis în arestul militar din Cluj.

— **Pentru școale.** În proiectul de budget prezentat de ministrul Apponyi este poziția de ajutoare date școalelor medii atât de stat cât și confesionale. Ajutoarele acestea au fost sporite în anul acesta dela 200 mii la 300 mii cor. Oare împărtași-se vor din cele 100 mii cor. și gimnaziile noastre din Brașov și din Brad de vr'un ajutor de stat, căci în suma aceasta de bună seamă sunt și parale românești? Cu privire la școalele poporale confesionale a declarat ministrul Apponyi, că acele școale, cari i-se vor părea «nesigure din punct de vedere național» le va închide. Școlile cari corăspund, le va susține, pentru că nu vrea să pustiască factorii deja existenți ai culturii.

— **Contele Zichy Jenő**, cel care s'a distins în Delegațiuni ținând alături cu Zboray și vrând — dragă Doamne — să strămtoreze Viena, după-cum s'a distins și ca oaspe muncificient în — Ósbudavár, după-cum spun ziarele maghiare, a înebunit. Se tot uită la cer și se ceartă cu — Dumnezeu!

— **Inăsprirea legii electorale în Ungaria.** Corespondența «Figyelő» din Budapesta spune, că ministrul de justiție luând ca pretext agitațiunile, pe cari naționalitățile le-ar fi făcut cu ocazia alegerilor, a hotărât a schimba legea electorală, restrângând drepturile așa, ca poporul să nu mai poată fi fanalizat în anume cercuri contra candidaților altui partid, și să nu se dea loc la ciocniri, împiedecând astfel pe unii alegători dela exercițiul liber al votului. De asemenea novela electorală va prevedea și împiedecarea constituirei de grupări, ca să terorizeze pe alegătorii candidatului adversar, bunăoară cum s'a întâmplat la Români și Slovaci. În ce privește pe preoți, până acum nu există mijloace coercitive, dar pentru viitor, în 1907 va fi mijloc și pentru ei, și anume congrua dată de stat o vor pierde în casuri, când vor agita la alegeri. De asemeni se vor lua măsuri contra preoților, cari țin discursuri agresive în biserică, sau în fața bisericii. Eată o dovadă, că șovinismul nu doarme!

Conflictul vamal cu Serbia.

Legăturile de prietenie făcute nu de mult între patrioții nostri maghiari și între poporul sârbesc din Sârbia n'au adus acele roade binefăcătoare, nici n'au făcut să răsară razele binelui mântuitor nici pentru Ungaria nici pentru Sârbia așa după cum se plănuia și din o parte și din alta, căci conflictul vamal iscat între Austro-Ungaria și Sârbia a tras o dungă aspră peste toate manifestările de iubire, peste toate tămâierile ce și le-au făcut reciproc Ungurii și Sârbii cu ocasiunea tãmbălăului dela Belgrad.

Părerea bărbaților de stat dela noi asupra conflictului vamal este cu mult mai încurcată și mai puțin limpede decât să-și poată

face cineva o judecată clară asupra acestei chestiuni.

Presa austriacă, ce ia în apărare rosturile guvernului, zice că conflictul s'a făcut din motivul, că Sârbia nu și-a comandat tunurile dela fabrica Skoda.

Presa maghiară atacă violent pe Goluchowski, care voeste să discrediteze politica externă a Ungariei și să frângă relațiile de prietenie între cele două state vecine.

La acest atac însă vine ministrul-president ungar, Wekerle, și zice că Goluchowski a avut în vedere numai interesele monarhiei Austro-Ungare, când s'a iscat conflictul cu Sârbia. Declară sus și tare, că nu mai pot da nimic pe făgădueli, și e în dreptul lor să și pretindă ceva.

E evident deci, că guvernul maghiar a dat mâna cu cel austriac, și aproabă întregă politica lui Goluchowski. Și e doar lucru firesc acesta, căci Ungaria jertfește milioane pentru tunurile din fabrica Skoda.

Punând însă în cumpănă și cele scrise în ziaristica sârbească, reiese, că Goluchowski ce e drept a dorit, ca Serbia să comande tunurile dela fabrica austriacă, dar aceasta dorința nu s'a putut împlini, deoarece din partea Maghiarilor, — cari le sunt doar prieteni — li-s'a spus că tunurile austriace nu sunt bune nici folositoare.

E deci la mijloc o intrigă venită numai din partea Ungurilor.

Ei sunt cei ce vreau să susțină prietenie în afară, prietenie numai pentru a ataca Austria, și tot ei sunt cei ce o și strică pentru apărarea ei.

E un fel de politică aceasta însă, ce nu poate avea consecințe daunătoare numai pentru cei ce o fac.

DIN RUSIA.

Duma se va dizolva. Petersburg, 11 Iulie. Coaliția întemeiată pentru a lupta contra revoluționarilor a ținut adunare. Mai mulți oratori au spus că e probabilă dizolvarea Dumei și guvernul va fi încredințat unei dictaturi militare. Reacționarii, peste tot, lucrează cu multă stăruință, formează gardă națională și caută să câștige pentru părerile lor pe Țar și întreaga curte.

O hotărâre gravă a Dumei. Petersburg, 11 Iulie. Duma a decis unanim ca toate moșiile statului, bisericesti și ale Coroanei să fie secularizate și împărțite țărănimii.

Rosdestvensky osândit. Petersburg, 10 Iulie. După o dezbateră de mai multe zile, consiliul de război a adus sentență în afacerea luptei dela Ciuzima. Pentru pierderea bătăliei navale au fost declarați vinovați Rosdestvensky, care a fost osândit la temniță de cetate, și alți ofițeri, cari au fost condamnați la moarte.

Alte știri anunță că Rosdestvensky a fost achitat.

Iată o altă telegramă:

Kronstadt, 10 Iulie. În privința predării în mâna Japonezilor a vasului de război «Vjedovi», s'a adus următoarea sentență: Patru din ofițeri sunt vinovați pentru predarea vasului, ei deci sunt condamnați la moarte. Consiliul îi recomandă însă grație Țarului și-l roagă să-i excludă din cadrele armatei. Rosdestvensky și alții au fost achitați.